

Türkiye Bankacılık Sektörü 2000'li Yıllarda

ÖZET

1998 ve 1999 yılları bankacılık sektörünün sektörel büyüme açısından altın dönemlerinden biridir. Önümüze çıkan çelişki ise 1999 yılında 5 bankaya el konulmuş olmasıdır. 2001 yılından itibaren bankaların menkul değerler portföylerinin getiri oranlarının düşmesiyle beraber sektörel büyümenin olumsuz etkilenmesi olasıdır. Bunun idrakında olan bankalar devlete borç vermek yerine özel sektöre giderek artan miktarlarda borç vermeye başlamışlardır. Kredilerdeki canlanma ekonomik faaliyeti olumlu yönde etkileyip banka sektörünün büyümesine katkıda bulunacaktır. Diğer bir taraftan artan kredi miktarı kredi kalitesinde bozulmaya sebep verecektir. Bu bozulma işçevriminin büyüme sürecini terk edip, bir kaç yıl sonra tekrar duraklama sürecine girmesiyle bankacılık sektörünü tehdit edebilecek bir unsurdur. Dolayısıyla, bankacılık sektörü devlet borçlanma araçlarından kaybedeceği gelirin karlılık üzerindeki olumsuz etkisini telafi etmek için iki yola başvuracaktır. Özel sektöre verilen krediler artırılıp gelir artırıcı önlem alınıp, sistemin verimliliğini artırarak maliyet azaltmak denenecektir. Böylece sektörde istihdam düşecek, banka sayısı azalacak, ve yine de herşeye rağmen karlılık düşecektir. Özel sektöre verilen kredi miktarı IMF tahminlerine dayanarak yaptığımız çalışmaya göre 2000'de US\$ 5 milyar, 2001 ve 2002'de her yıl US\$ 7 milyar civarında artacaktır. Buna karşın 2001'de milli gelirin %6-%7'si (2002'de %2-%3) civarına kısılması planlanan bütçe açıklarının azalması toplam yurtiçi kredi hacminde daralmaya yol açacaktır. Dolayısıyla bankacılık sektörünün büyüme hızı, hem nispeten düşük marjlar, hem de düşen yurtiçi kredi miktarıyla, 1998 ve 1999'a göre azalacaktır. Yaptığımız ekonometrik modelleme bankacılık sektörünün büyüme hızının devlet harcamaları, reel faiz değişkenleriyle bağlantısını tespit etmiş olup, 2001 yılından itibaren büyüme hızının geçtiğimiz bir kaç yıla mukayese edilemeyeceğini desteklemektedir.

Türkiye'de 2000 yılı başında uygulamaya konulan kur'a dayalı istikrar programının yan etkilerinden bir tanesi TL faiz hadlerindeki gerileme olmuştur. TCMB, kur politikasını hedeflediği toptan eşya fiyat endeksi artışına bağlamıştır. Bu politikanın sürmesi halinde 2001 Temmuz ayına kadar kesin, 2003 yılına kadar tahmini olmak üzere Türk Lirasının euro-dolar sepete karşı olan değerini aylık (ve hatta günlük) bazda biliyoruz. TCMB'nin 2000 yıl sonu TEFE hedefi %20, 2001'de %10, 2002'de %5'tir. Bu maliyet hesaplarını basitleştiren bir unsurdur. Liranın ana para birimlerine karşı değer kaybının yavaşlaması faiz hadlerini sür'atli bir şekilde düşürmüştür. Fakat, TCMB'nin kur hedeflemesini temel politika olarak benimsemesi parasal otoritenin kısa vadeli faiz haddi üzerindeki kontrolünü azaltmıştır. Böylece 2000 yılında ortalama faiz haddinde ciddi bir düşüş olsa bile, faiz volatilitesi artmıştır. Bu oynaklık uzun vadeli aktiflerini kısa vadeli TL finansal araçlarla fonlayan bankacılık sektörü için bir rahatsızlık kaynağı teşkil etmektedir. Faiz haddi 2001 yılı ortasına kadar düşmeye devam edip, bundan sonra, kur bandının genişlemesiyle, artış gösterebilir. Kur bazlı istikrar programı uygulayan bir çok ülke deneyimi bize bankacılık sektörünün üç ile yedi yıl arasında ani, iki haneli bir devaluasyon olasılığına hazır olması gerektiğine işaret etmektedir.

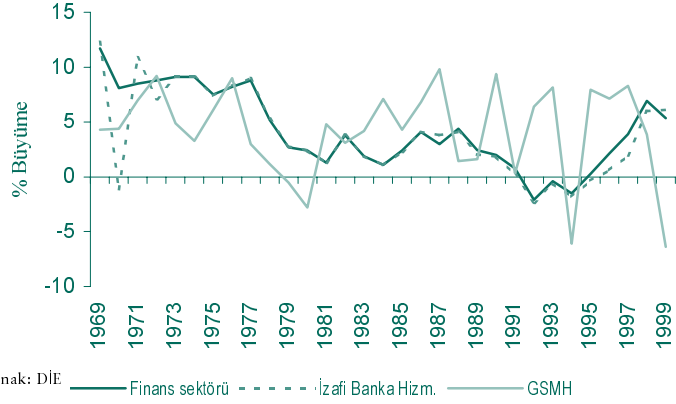
Dr. Gıyas Gökent
Işık Üniversitesi & Garanti Bankası
63 Büyükdere Caddesi, Maslak 80670, İstanbul
12 Temmuz, 2000

Gelişmeler

Finans sektörü 1999 yılında büyüyen nadir sektörlerden biriydi. Finans sektörü 1999 yılında % 5.34 büyümekle kalmadı, 1998 yılındaki büyüme hızından (%6.94) sonra milli gelir verilerinin detaylı tutulmaya başlandığı 1987 yılından beri ikinci en yüksek genişleme hızını yakaladı. 1999 net faiz gelirlerindeki %6.12'lik artış son 20 senesinin en yüksek rakamıydı. Buna 1998 yılındaki %6'lık artış yakındı. Bu etkenlere rağmen 1999 yılı aynı zamanda 5 bankaya el konulan bir dönemdi. Bazı bankaların zor duruma düşmelerinin sebebi bir iktisadi duraklama yılında – 1999'da– özel sektör şirketlerine (çoğu zaman grup şirketlerine veyahut anlaşmalı gruplara) verilen kredilerin geri dönmemesidir. Bu bankalar normal durumda açılmaması gereken kredileri yanlış zamana denk getirip,

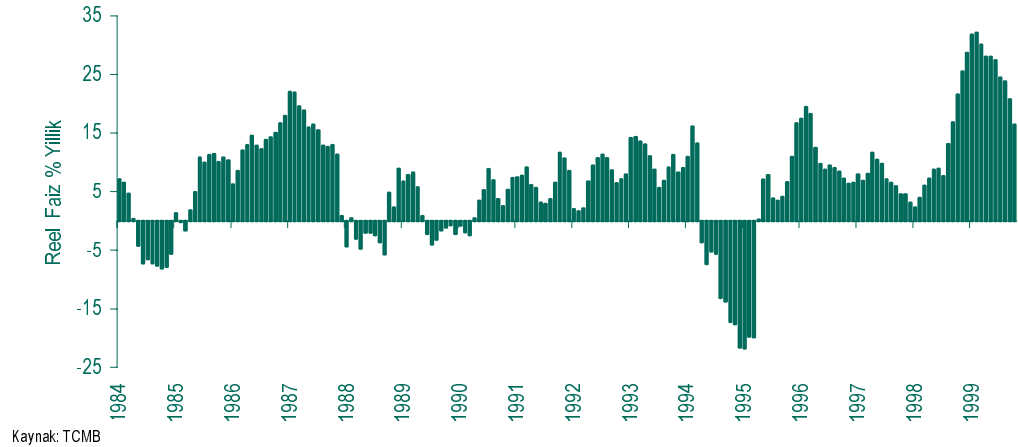
1999 yılında sektöre başlıca gelir kaynağı teşkil eden kamu kağıtlarını yeteri miktarlarda tutmamışlardır. Bankacılık üst denetleme kurulunun oluşturulmasıyla beraber bankacılık sektörünün ileriki dönemde daha sağlık kredi açma kararı vereceği umulmaktadır.

Grafik 1 Bankacılık Sektörü Karı Nereye?

TCMB verilerine göre Ocak 2000'de tasfiye edilecek kredilerin toplam kredilere oranı % 9.7'ye çıkmıştı. Bu rakam ilerleyen aylarda biraz daha artmıştır. Bu rakamın çoğu tasarruf mevduat fonu bünyesine alınan bankaların zararlarıdır. Kısacası 1999 yılında devlete borç veren bankalar

Grafik 2 Vergi Öncesi Mevduat (1yıl vadeli) Ortalama Reel Faizi

kazançlı çıkmış, özel sektöre gelişigüzel kredi açanlar ise zor duruma düşmüşlerdir. 2000 yılında sarkaç ters tarafa kayacaktır. Tüketici kredilerinin artışı ve devletin itfasının %75'i civarında borçlanacak olması bu tespiti teyit eden bir noktadır.

Bu durumda ortaya çıkan tablo bankacılık sektörünün karlılığının ileriki yıllarda 1998-1999 senelerine göre düşecek olmasıdır. Böyle bir durumda İş Bankasının yaptığı gibi oligopolistik şirketleri almak makul bir hareket olabilir.

Yüksek faizler 1999 yılında mevduatların vade yapısını uzatarak bir taraftan olumlu bir istikrar unsuru oluşturmuşlardır. Tabii ekonomik büyüme sürecini menfi etkileyen yüksek faiz tasfiye edilecek kredilerde artışa sebebiyet vermiştir. 2000 yılı başında yeni iktisadi tedbirlerin alınmasıyla beraber faiz hadlerinin düşmesi iktisadi faaliyeti artırırken, bankaları da bozulan bir mevduat yapısıyla (ekte tablo 10 'a bakınız) başbaşa bırakmıştır. Bu başlı başına faiz hadlerinden dolayı değil, tasarruf sahiplerinin yeni ortama çekince ile yaklaşmalarındandır. Dövizin Liraya karşı değer kazancının enflasyon altında kalacağı, iç malların göreceli fiatlarının artacağı, ve nominal TL getirilerin nisbeten yüksek getiri vaad ettikleri gözönünde tutulursa, TL enstrümanların çekicilik kazanacakları mantıklı olmakla beraber rakamlar henüz tamamıyla bu istikamette gelişmemiştir. Döviz tevdiat hesaplarının repo hariç toplam mevduat içindeki payı %45.97'den % 52.04'e çıktı. Bankaların müşterileriyle yaptıkları repo işlemlerinde 1999 sonundan beri % 97 artış olmuştur. Haziran itibariyle müşterilerle yapılan repo hacmi, vadesiz, vadeli, DTH, repo toplamının % 15.7 sine ulaşmıştır. Bu oran 1999 sonunda %9.67'di.

100% mevduat garantisinin kademeli olarak azaltılması özel bankaları genelde olumsuz etkileyecektir. Diğer taraftan kamu bankaları bu değişiklikten fayda göreceklerdir. Tasarruf sahipleri birikimlerini sadece yüksek getiriye bakarak değil, aynı zamanda bankanın mali yapısının sağlamlığına ve devlet güvencesi olup olmadığına bakarak değerlendireceklerdir. Son tahlilde kamu bankaları devletindir ve bu tasarruf sahipleri için bir güvence kaynağıdır. Genel olarak bu değişiklik önde gelen nispeten büyük özel bankalara da faydalı olabilir. Orta ve küçük özel bankalar ise mevduat toplamakta zorlanacaklardır. İlginç bir diğer nokta ise halen bankacılık sisteminin toplam TL pasiflerinin %54'ünün kamu bankalarının payına düşmesidir. Aktif kısmında benzer bir tablo mevcuttur. Kamu bankaları en fazla TL kredi payına sahipken, özel bankalarda en fazla yabancı para kredi payına sahiptir. TL mevduat garantisinin azaltılması beraberinde getireceği tasarruf sahiplerinin otokontrol disipliniyle bankacılık sektörü için daha sağlıklı bir zemin tesis edecektir. Fakat, sistemdeki herhangi bir iki bankanın nakit sıkışıklığı yaşaması halinde bütün bankacılık sektörü tehdit altında kalacaktır. Vergi ayrıcalığı olduğu için reponun bankalara çekici olması ve kısa vadeyle yüksek getiriye birleştirmesi tasarruf sahiplerini cezbetse de, bu enstrüman bankacılık sektörünü

olumsuz etkileyebilecek bir araçtır. Nitekim, IMF bu aracın vergi ayrıcalığının kaldırılması yönünde fikir beyan etmiştir. Bu aracın ortadan kalkması bankacılık sektörünü aşırı kısa vadeli yükümlülüklerle uzun vadeli varlıkları taşımaktan biraz da olsa arındıracaktır.

Rekabet ortamında faiz gelir marjlarında daralma olacaktır. Banka sayısının azalacağı bir durumda rekabetin artacağını söylemek aslında pek doğru değildir. Gerçek, daha önce bankaların yoğun bir şekilde devlete borç verirken, şimdi özel sektöre de vermeleridir. Burada marj payı zaten daha dar olup, miktar kısıtlı olduğu için aktif döndürmek isteyen bankalar arasında rekabet artmaktadır.

Faiz düşüşü ilk aşamada devlet tahvilleri tutanlar için gelir yaratmıştır. Fakat ikinci aşamada yeni tahvil faiz gelirleri azalmıştır. Bunun sebeplerinden biri 2000 yılı içinde devletin itfalarının ancak %75'i kadar borçlanacağını söylemiş olmasıdır. 2000 yılının geri kalanına baktığımız zaman, Ağustos hariç büyük bir borçlanma dönemi olmadığını görüyoruz. Bu bankalar tarafından tahvillerin kapışılacağı manasına gelmektedir. Bunun bir örneği Haziran başında görüldü. Faizler, politik tedirginlik ve açık pozisyon tebliğinin tedirginliğiyle, biraz artınca bir kısım bankalar hemen ucuz fiyattan kağıt aldılar. IMF'ye (1997) göre düşük enflasyon ortamında bankalar tahvil ve bono portföylerinden dolayı 'windfall gain' denilen bir kerelik, ani bir gelire sahip olmalarına rağmen, bankaların maliyet yapıları düşük enflasyon ortamına hemen ayak uyduramayabilir. IMF bankacılıkta iki temel sorun olan vade uyumsuzluğu ve net açık pozisyona dikkat çekmiştir.

Özel bankalara baktığımızda kredilerin toplam aktiflere oranı daha önceki yıllarda %40 civarında seyrederken, 1999 senesinde %33.5'e düşmüştür. Bunun sebebi bankaların şirket veya tüketici kredisi vermek yerine 1997 yılından itibaren devlete yoğun bir şekilde borç vermeleridir. Devletin özel sektör borçlanmasını kısıtladığından (crowding out) bahsetmek mümkündür. 1999 yılında ekonominin duraklama sürecine girmesiyle beraber bankaların kredi açmaya ihtiyatla yaklaşmalarını normal karşılamak lazımdır. Nitekim tasfiye edilecek kredilerin toplam içindeki payı özel sektör bankaları için (tasarruf fonundakiler hariç) %1.6-%2.4 seviyesinden 1999 yılında %3.6'ya çıkmıştır. Özel sektör bankalarının döviz aktiflerinin döviz pasiflerine olan oranı 1997'de %86.1'ken, 1998 yılında %82.6'ya, 1999 yılında % 82.2 ye düşmüştür. 1993 yılında bu oran %83.1'ken, kriz yılı olan 1994'de %94.9'e çıkmıştır.

1987Ç1-2000Ç1 arasında üç aylık verilerle yapılan basit ekonometrik analiz (tablo 15) finans sektörünün büyümesinin en fazla reel faiz ve devlet harcamalarıyla alakalı olduğunu gösteriyor. Bu yaklaşımlarda modelin spesifikasyonuna göre neticeler rakamsal olarak biraz değişse de,

temel netice farklı olmuyor. Türkiye’de finans sektörü uzun seneler devletin finansman ihtiyacını karşılayarak büyümüştür. İlginç bir nokta ise bu sektörün gelişmesiyle milli gelir arasında yakın ilişki bulunamamasıdır. Bu böyle olsa bile devlet harcamaları ile –gecikmeli de olsa– milli gelir arasında bağlantı olduğu için dolaylı bir ilişki olduğu kesin olmasına rağmen bunun birebir olmadığını söyleyebiliriz. Bunun çarpıcı teyidi 1999 yılı verileridir. Ayrıca, normal şartlarda (bankalar ekseriyatla özel sektöre kredi vererek kar etseler) reel faizdeki artışların ekonomik büyüme sürecini olumsuz etkilediği için bankacılık sektörünü de olumsuz etkilemesi gerekir.

Diğer ilgi çekici bir faktör, bu ekonometrik uygulamalara göre, toplam yatırım harcamalarının finans sektörünün büyüme hızına katkıda bulunmadığıdır. Bunun açıklaması toplam yatırım harcamaları içinde alt kalem olarak kamu yatırım harcamalarının bulunması olabilir. Nitekim, özel sektör makine teçhizat harcamalarıyla finans sektörünün büyümesi arasında pozitif kuvvetli bir bağlantı tespit edilmiştir. Kullandığımız modelde sabit katsayının önemli açıklayıcı değerinin tespit edilmesi modelin içinde bulunmamasına rağmen finansal sektörün büyümesini daha iyi açıklayabilecek başka değişkenler olduğuna işaret etmektedir. Bu analizin neticeleri sayfa 29, tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo—Bankacılık sektörünü bekleyen muhtemel olasılıklar:

- 1) Basle kurallarının değişmesiyle kredi maliyet artışı
- 2) Munzam karşılık düşürelecek
- 3) Tüketici kredilerine sınırlama gelebilir
- 4) Türkiye'nin ülke notu 2001-2002 yılında (S&P tarafından) tekrar artırılabilir
- 5) 2005 yılına kadar ani bir devaluasyon
- 6) Bankacılık sektöründe kriz -Kur riski vade yapısı ne kadar kısaysa o kadar daha tehlikeli hale gelir.

Bankacılık krizi eşzaman & öncü göstergelerinin bazıları Kaminsky (1999) tarafından alttaki göstergeler olarak açıklanmıştır:

- 1) İç kredi hacmi/GSYİH—kredi hacminde çok hızlı bir artış, ileride bunların bir kısmının dönmemesiyle neticelenebilir.
- 2) Mevduat hacmi-bankalara güvenin bir göstergesidir.
- 3) Cari işlemler hesabı-devaluasyon olasılığının öncü göstergesidir.
- 4) Reel kur endeksi-devaluasyon olasılığının öncü göstergesidir. Net ihracat olumsuz etkilenir ve bu cari işlemler hesabına yansır.
- 5) Dış ticaret hadleri-devaluasyon olasılığının öncü göstergesidir. İhraç malların fiyatı düşerse veya ithal mal fiyatı artarsa dış ticaret haddi bozulur.
- 6) Döviz rezervi-devaluasyon olasılığının öncü göstergesidir. Bir ülkenin hem cari işlemler açığı varsa, hem de sermaye hesabı açık veriyorsa, döviz rezervi erir.
- 7) M2/döviz rezervi-TCMB'nin TL yükümlülükleri para tabanı aslen dolaşımdaki para ve bankaların tuttuğu karşılıklardır. Fakat, 100% mevduat garantisi olan bir ortamda TCMB için M2 dolaylı olarak yükümlülük haline geliyor. Netice de, Türkiye'de para tabanı en son verilere göre takriben TL 4,630 tr (US\$ 7.5 milyar) olup, TCMB'nin döviz rezervi US \$ 24 milyardır. Para arzının geniş tanımlarından M2 Haziran 16, 2000 itibariyle TL 23,689 trilyondur (US\$ 38.5 milyar). Zaten, TCMB döviz rezervinin hepsi derhal harekete geçirilecek nitelikte değildir. Bu oranın hızlı artması sakıncalıdır.
- 8) Reel faiz farkı
- 9) Küresel reel faiz—maliyet artışı, ekonomiye olumsuz etki yapar.
- 10) Dış Borç-bunun içinde kısa vadeli borçların hızla artması tehlikelidir.
- 11) Reel faiz-yükselmesi ekonomiyi yavaşlatır.
- 12) Kredi/mevduat- bu oranının hızlı artması ileride dönmeyecek kredilerde artış olabileceğine işaret eder.
- 13) Borsa—ekonominin öncü göstergelerindendir.

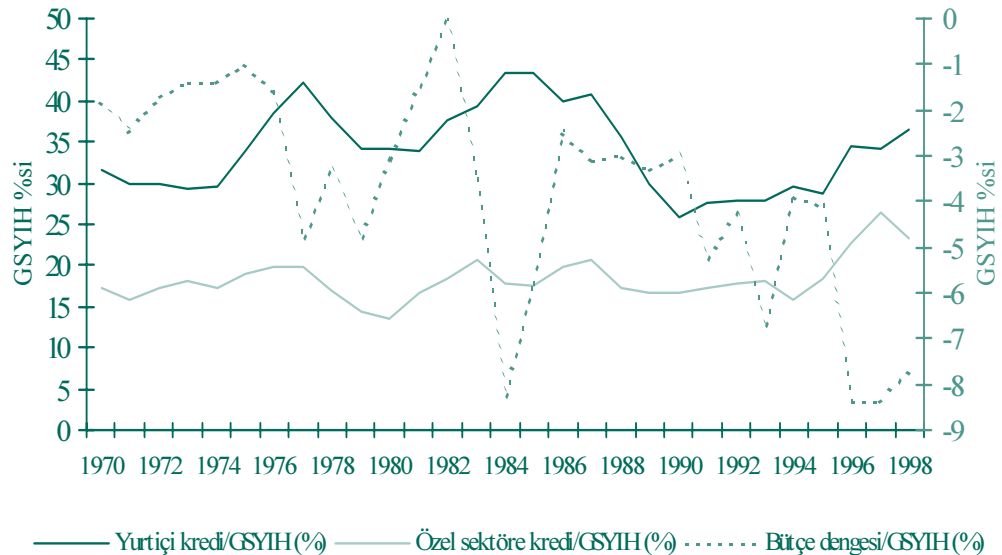
Enflasyon & Bankacılık Sektörü

Kimileri enflasyonu başlı başına gelir kaynağı olarak düşünürler. Halbuki aynı zamanda bir nevi ‘tavuk, yumurta’ ilişkisi vardır. Enflasyon başlı başına bankalara yararlı denemez. Her ne kadar yüksek enflasyon olan ülkelerde bankacılık ürün yelpazesinin arttığı teşhis edilmiş olsa da, bankacılık sektörü güvene dayalı olarak milli gelire oranını artıracağı için genelde yüksek enflasyon ortamındaki ülkelerde bu oranın düşük olduğu göze çarpar (tablo 17&19). Elbette, bu noktada ekonominin gelişmişlik seviyesinin önemi yadsınmaz. Düşük enflasyonlu ortamda bankacılık sektörünün asli işi olan tasarrufun özel sektöre yatırıma döndürülmesine aracılık yapması bu sektörünün genişlemesine ve derinleşmesine katkıda bulunacaktır. Bundan öte Türkiye’de kamu açıklarının enflasyonu yaratan temel etken olduğu unutulmamalıdır. Kamu açıklarının finansmanı iç borçlanmayla karşılanınca ve artınca bunun bankacılık sektörüne getirisi yükselmiştir. Teorik olarak devlet her zaman borcunu ödeyebilir. Ayrıca borcunu ödememesi halinde bankacılık sektörünün zor duruma girebileceği ihtimalinden dolayı bilhassa büyük bankalar arasında bir ‘moral hazard’ problemi oluşur. Bunlar devletin büyük bankaların çökmesine izin vermeyeceklerini düşünüp riskli kararlar alabilirler ve almışlardır. Neticede Türkiye de bankacılık sektörü enflasyonun kendisinden kazanmaktan ziyade enflasyon zaten baştan sebep veren kamu açıklarının finansmanından kazanmışlardır.

Enflasyon ve enflasyondaki düşüştü bankaların gelir kaynağını bir kaç noktaya ayırabiliriz. Vadesiz hesaplar bankalar için neredeyse bedava kaynak teşkil etmektedirler. Bu mevduat çekildiğinde reel bazda erimiş olmasına (alım kuvveti azalmış) rağmen bankalar bundan faydalanmış olacaklardır. Vadesiz mevduatın Haziran 9, 2000 itibariyle miktarı TL 3,079

Grafik 3

Bütçe Açığı & Kredi Büyüklükleri

Kaynak: TCMB, Dünya Bankası

trilyondur. Bu geçen sene aynı döneme göre nominal %96.3'lük bir artış olup, yıl başından beri % 5.21 artmıştır. Yıl başından beri en fazla artış gösteren kalemler repo (%97) ve DTH'tır (%28.5). Borç veren birim olan bankaların borç verdikleri kesimlerden daha yüksek prim talep etmeleri enflasyona mal edilebilecek bir başka gelir kaynağıdır. Enflasyon düşüncü atıl para tutmanın maliyeti düştüğü için şimdi olduğu gibi vadesiz hesaplardaki meblağ artacaktır. Bu bankalara daha yüksek miktarda ucuz kaynak kullanma imkanı verecektir. Enflasyonda düşüş beklentisiyle ve kurun sabitlenmesiyle ortaya çıkan faizlerdeki düşüş ise bankaların tahvil, bono portföylerinin değerini artırarak bir kereye mahsus gelir teşkil etmiştir. Brezilya ekonomisinde enflasyon gelirinin 1994'deki istikrar programı öncesinde milli gelirin %4'ü civarında olduğu tahmin edilmiştir. İlginç bir şekilde, bu rakam 1999 yılı sonunda Türkiye'de vadesiz mevduatın milli gelire oranına yakındır. Son olarak bankaların aktiflerinin uzun vadeli ve yüksek getirili, pasiflerinin ise kısa ve düşük maliyetli olduğu için bir geçici gelir oluşmuştur.

Enflasyonun bankalara tesir kapsamını gösterebilecek bir olguda bankaların net nominal pozisyonlarıdır (Çilli & Kaplan 1998). Enflasyondaki beklenmeyen değişikliklerden bankaların ne ölçüde etkilenebileceklerinin bir göstergesidir. Bankaların aktif ve pasiflerini dahili enflasyondan etkilenen ve etkilenmeyen unsurlara ayırarak bankaların enflasyondan (Türkiye içindeki genel fiyat artışı) etkilenen pozisyonlar tespit edilebilir. Bu yöntem yalın bir yaklaşım gösterip harici (örneğin Amerikan) enflasyonu dikkate almaz. Dahili enflasyondan etkilenmeyen kalemler ya döviz cinsidir, ya da değerleri enflasyonla beraber artış gösterir diye varsayılır (örneğin sabit varlıklar). Bu yaklaşımı seneler itibariyle toplam mevduat bankalarının, kamu, ve nihayet özel bankaların verilerine uyguladığımızda çıkan tablo tahmin edilecek niteliktedir. Buna göre kamu bankaları enflasyondaki ani artışlardan en az etkilenen (veyahut en fazla faydalanan) gruptur. Bunun sebebi bu grubun TL mevduatı göreceli yoğun olarak toplamış olmasından kaynaklanmaktadır. Özel sektör bankalarına baktığımızda vaziyet tam tersidir (Ekte sayfa 25, tablo 9 bankaların net nominal pozisyonuna bakınız).

Enflasyonun düşmesiyle beraber ve istikrarın tesis edilmesiyle bankacılık sisteminin büyümesi olasıdır. Arjantin'de olduğu gibi. Ama bankacılık sistemi hakkında tereddüt olursa bu yavaş olabilir. Neticede kredilerin artacağını düşünüyoruz. Faizlerin düşmesi krediye talebi kamçılacaktır. Tabii devlete borç vermekle, kişilere ve şirketlere borç vermek başka olduğu için tasfiye edilecek borç oranında artış kaçınılmazdır. Tablo 18b IMF tahminlerine ve kur öngörülerimize dayanarak hazırlanmış olup, 2000-2002 arasında özel sektör kredilerinin ne kadar artacağını göstermektedir. Diğer bir nokta ise, vadesiz mevduatın bankalara sağladığı enflasyon getirisi/primi enflasyon düştükçe azalacak olmasıdır. Fakat, enflasyonun düşmesiyle beraber vadesiz hesaplarda artış görünmesi olasıdır. Çünkü atıl para tutmanın maliyeti düşmüştür.

Ortaya çıkan görüntü enflasyonun düşmesiyle beraber, zaten enflasyona sebep veren bütçe açıklarının dizginlenmesiyle, yurtiçi kredi hacminin milli gelire oranının azalacağına işaret etmektedir. Nitekim, Türkiye’de 1998 ve 1999 yılında yurtiçi kredi hacmi artarken, özel sektöre açılan kredi hacminde dolar bazda gerileme gözükmektedir. Bunu elbette ekonominin duraklamaya girmesine ve dolayısıyla bankaların firmalara kredi açmamak istemesine bağlayabiliriz. Fakat, istikrar programı uygulayan diğer ülkelerin verilerinin görüldüğü tablo 17’de toplam kredi hacminin düşmesine rağmen mevduat bankaları tarafından özel sektöre açılan kredilerin milli gelire oranının genelde

arttığı görülmüyor. Bunu en basit anlamda devletin finansman ihtiyacı azaldıkça özel sektörün kullanılabileceği kredi payının artması olarak izah edebiliriz. Ekonomi edebiyatında ‘crowding out’ denen olgunun azalmasıyla beraber bu gelişmeler beklenen nitelikte olacaktır. Uygulanan enflasyonu düşürme programı çerçevesinde bütçe açığının 1999 yılında GSYİH’nın %11.7 seviyesinden, 2000 yılında %12.6’ya çıkararak, 2001 yılında %6’ya, 2002’de %2.2’ye düşmesi öngörülmektedir. Bütçe açığının azalması kamu tasarrufunun artması manasına geldiği için ‘crowding-out’ azalacaktır.

Tablo 1a- Mevduat Bankalarının Açtığı Brüt Krediler	
(TL qtr)	Kasım-99
Mevduat bankalarının açtığı krediler	34.98
Merkezi hükümetten alacaklar	18.00
Yerel hükümetten alacaklar	0.025
KİTlerden alacaklar	0.47
Özel sektörden alacaklar	15.6
Yatırım & kalkınma bankalarından alacaklar	0.537
Banka dışı finansal sektörden alacaklar	0.35
Kaynak: TCMB üç aylık bülten sayfa 149, parasal sektör analitik bilançosu.	

Tablo 1b- Mevduat Bankalarının Devlete Açtığı	
(TL qtr)	Kasım-99
Merkezi hükümetten alacakların toplamı	18
Merkezi hükümet	0.096
Merkezi hükümetin sattığı bono & tahvil	9.98
Merkezi hükümetten diğer alacaklar	7.95
Kaynak: TCMB üç aylık bülten sayfa 97, mevduat bankaları sektörel hesaplar.	

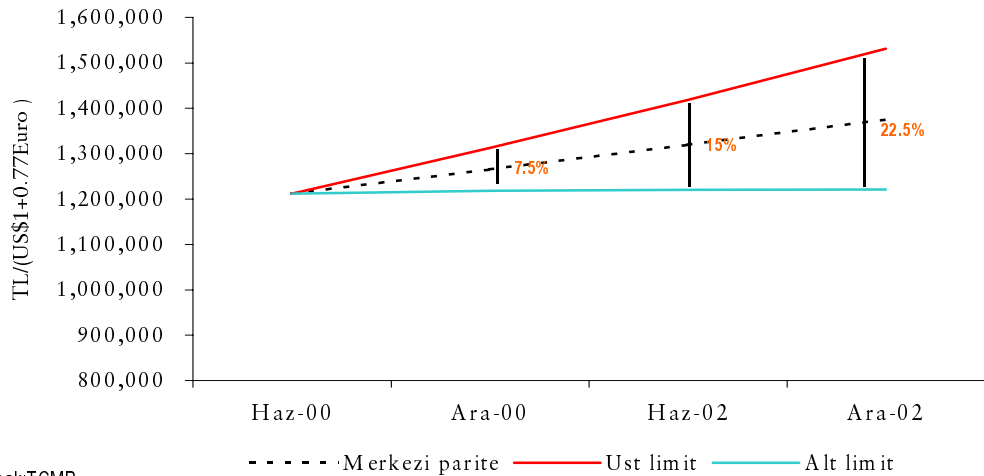
Kur Rejimi & Faiz Hadleri

Tablo 2– Türk Lirası Dolar & Euro'ya Karşı		
% Δ	TL/USD	TL/Euro
Ocak	3.56%	3.81%
Şubat	3.27%	0.27%
Mart	3.02%	0.99%
Nisan	2.60%	0.94%
Mayıs	3.65%	-1.03%
Haziran	-0.16%	4.52%

Kaynak:TCMB (aylık averaj alış kuru)

Türkiye’de 2000 yılı başında uygulamaya konulan kur’a dayalı istikrar programının yan etkilerinden bir tanesi faiz hadlerindeki gerileme olmuştur. Döviz fonlama maliyetinin belirginleşmesi ve ucuzlaması TL faizlere yansımıştır. TCMB, kur politikasını hedeflediği toptan eşya fiyat endeksi artışına bağlamıştır. Bu politikanın sürmesi halinde 2001 Temmuz ayına kadar kesin, 2003 yılına kadar tahmini olmak üzere Türk Lirasının euro-dolar sepete karşı olan değerini aylık (ve hatta günlük) bazda biliyoruz (Bunlar sayfa 14, tablo 6’da verilmiştir). TCMB, Liranın sepete karşı değerini verdiği için elbette euro-dolar paritesindeki oynamalardan kaynaklanan bir belirsizlik mevcuttur. Şu anda 0.95\$=Euro 1 seviyelerindeki paritenin gidebileceği tek yönün euro lehinde olduğunu düşünüyoruz. Amerika’nın dış ticaret açığının büyümesi göreceli olarak dolara talebin azalıp dolar aleyhine paritede baskı olacağına işaret etmektedir. Hatırlanacağı gibi 1999 Ocak ayında parite \$1.18=Euro 1’di. Bir başka belirsizlik kaynağı 2001 ortasından itibaren uygulanacak bant rejimidir. Kıpıcı & Yılmaz (1994), 2001 Temmuz’unda uygulanacak bant içinde emekleyen sabit kur rejimine istinaden merkezi paritenin alt ve üst limitleri arasındaki simetrisinin bozularak alt limitin üst limitten daha az miktarda saptanması olasılığına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, TCMB ilan ettiği limitlerin içerisinde yer alacak daha dar limitler (kamuya açıklanmayan) belirleyebilir. Böylece kurun belirtilen alt ve üst sınırlara ulaşması önlenabilir. TCMB’nin (ve IMF’nin) 2000 yıl sonu TEFE hedefi %20, 2001’de %10, 2002’de %5’tir. Bu maliyet hesaplarını basitleştiren bir unsurdur. TEFE hedeflerinin TCMB tarafından değiştirileceğini zannetmiyoruz. Örneğin, 1999 yılı sonu için TEFE hedefi %57’ken %62.9 çıkmıştır. Buna rağmen 2000 yılı hedefleri değiştirilmemiştir. **Bankaları tehdit eden bir unsur olan kur riski TL’nin reel bazda değer kazanmasıyla daha fazla önem kazanacaktır.** Bankaların döviz kredisi vermeleri ise kur riskini kredi riskine çevirmekten öteye gitmeyecektir. Yani bu bir korunma mekanizması değildir.

Grafik 4 2003 Yılına Kadar Türk Lirasının Döviz Sepetine Karşı Değeri

Devaluasyon beklentisi bankaları iki şekilde menfi etkiler

- 1) açık pozisyon
- 2) mevduat döviz ve olasılıkla yurt dışına kayabilir.

Mishkin (1999) bankaların bilançosu devaluasyondan ötürü kötüleşince (Devaluasyon pasifi artırıp, aktifi aynı bırakıp, özkaynakları düşürür ve bilanço kötüleşir), bunların kredileri azaltıp ve/veya sermaye artırımına gittiklerine dikkat çekmiştir. Zayıf duruma düşen bankaların kredileri kısmaları ekonomik faaliyeti azaltıp aslında kendi durumlarını daha da kötüye sokmalarına sebep veriyor. Tasfiye edilecek borçlar artıyor. Tasarruf sahipleri paniğe kapılıp mevduatlarını hep birden çekmeye kalkarlarsa, ve Merkez Bankası APİ yoluyla sisteme para verirse bu döviz kaçır. Bu senaryoda TCMB'nin döviz rezervi azalır. Eğer TCMB likidite vermezse, bankalar zor durumda kalır, ve reel ekonomik faaliyet olumsuz etkilenir. Sachs, Tornell, ve Velasco'ya göre (1996) M2/rezerv, reel kur endeksi, kredi artışındaki gelişmeler bankacılık krizlerini açıklayıcı göstergelerdir. Devaluasyon bankacılık sektörünü para birimi uyumsuzluğu (currency mismatch) nedeniyle olumsuz etkiler. Diğer bir taraftan devaluasyon yapılmazsa ve TCMB, kur'u spekülasyon hareketlere karşı müdafaa etmek için faiz artışı yolunu seçerse, bu sefer bankacılık sektörü kısa vadeli yükümlülüklerinden dolayı zor duruma düşer. Eichengreen & Hausmann (1999) dolarizasyona geçiş sayesinde bu sorunların bertaraf edileceğine dikkat çekmiştir.

Sabit kur rejimi devaluasyon beklentilerini artırmaktan başka aynı zamanda 'moral hazard' yaratan bir olgudur. Çünkü, bankaların pozisyonlarını azaltmaları için ('hedge') bir teşvik yoktur. Dalgalandan kur rejimi ise tam tersine kur belirsizliğinin alenen belii olmasından dolayı bankaları pozisyon risklerini azaltmaya yönlendirir. Özet olarak, önümüzdeki üç-yedi sene içinde bankaların dikkat etmeleri gereken temel noktalardan biri devaluasyon riskidir. Meksika'da 1994 devaluasyonu bu ülkenin dış dengesinin (diğer ülkelerle yapılan işlemler neticesinde oluşan döviz akışının) aşırı bozulması sayesinde kısmen önceden tahmin edilebilir nitelikteydi. Yanda yer alan tabloda üç Güney Amerika ülkesinde uygu-

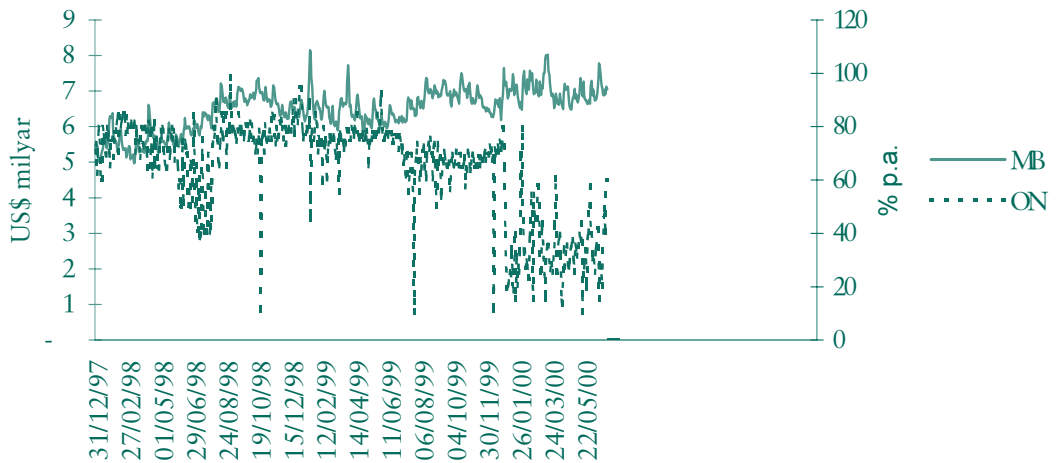
	Türkiye	Meksika	Brezilya	Arjantin
1981	(2.73)	(5.30)	(4.46)	(5.99)
1982	(1.47)	(3.01)	(5.79)	(2.79)
1983	(3.12)	3.94	(3.36)	(2.34)
1984	(2.40)	2.38	0.02	(3.15)
1985	(1.51)	0.43	(0.13)	(1.08)
1986	(1.93)	(1.06)	(1.98)	(2.58)
1987	(0.92)	3.03	(0.49)	(3.81)
1988	1.76	(1.30)	1.26	(1.25)
1989	0.88	(2.61)	0.22	(1.70)
1990	(1.74)	(2.84)	(0.82)	3.22
1991	0.17	(4.73)	(0.36)	(0.34)
1992	(0.61)	(6.72)	1.56	(2.40)
1993	(3.57)	(5.80)	0.00	(3.38)
1994	2.03	(6.99)	(0.21)	(4.25)
1995	(1.37)	(0.43)	(2.58)	(1.91)
1996	(1.34)	(0.66)	(3.00)	(2.38)
1997	(1.41)	(2.07)	(3.72)	(4.11)
1998	0.94	(4.06)	(4.35)	(4.93)
1999	(0.73)	-	-	-
2000	(2.1)T	-	-	-

Kaynak: Dünya Bankası, TCMB, DİE

lamaya konulan istikrar programları yürürlükteyken gerçekleşen cari işlemler açıklarının GSYİH'a oranı verilmiştir. Yeşil kısım her ülkede istikrar programının başlangıcını göstermektedir. Kırmızı kareler ise bir döviz krizinin, yani devaluasyonun olduğu yılları göstermektedir. Örneğin, bir krizin patlak verdiği 1994 yılında Meksika'nın cari işlemler hesabı açığı bu ülkenin GSYİH'sının %7' sine ulaşmıştı. Devaluasyonla sona erecek bir ödemeler dengesi krizinin oluşması genelde bir kaç sene alır. Bu dönem içerisinde Türk lirası dış ticaretimizde önemli yer kapsayan ülkelerin para birimlerine karşı reel bazda aşırı (%15-%30) değer kazanırsa—böylece cari işlemler açığının milli gelire oranı % 3.6 civarını geçerse—ani, iki haneli bir devaluasyon gerçekleşme riski artar. IMF hesaplarına göre büyüme (Türkiye'nin uzun vadeli milli gelir artış ortalaması %4.5'tir) hızının %80'ini aşmayan bir cari işlemler açığı Türk ekonomisi tarafından rahatlıkla yüklenebilecek bir büyüklüktür. Dış kaynaklı bir şokun gerçekleşmesi (örneğin Rusya'nın para birimini devalue etmesi) halinde devaluasyon riski, sabit kur rejiminden dolayı, kanaatimizce daha da artar. Bizim görüşümüz 2002 yılına kadar ani bir devaluasyon riskinin zayıf olduğudur. Bu arada takip edilmesi gereken husus kurla göreceli enflasyon (Türkiye ile Amerika veya Almanya'daki enflasyon arasındaki fark) arasındaki makastır. Raporun ekindeki sayfa 21/22, grafik 5-8'de görüldüğü üzere kur ve göreceli enflasyon (TEFE veya TÜFE) genelde beraber seyrederek. Bu makas aşırı açılırsa –yukarıda bahsi geçen aşırı değerlenme– devaluasyon kaçınılmaz hale gelecektir.

Teknik açıdan bakıldığında sabit kur rejimlerinin sürdürülmesi aslında çoğu ülkede ekseriyatla mümkündür. Aslen kur iki ülkenin para birimlerinin göreceli değerini gösteren bir olgudur. Kur bir fiyat olduğu için para birimlerine olan talep ve arz sayesinde belirlenir. Bunun manası şudur: eğer iki ülkenin parasal otoriteleri (para arzını yöneten kurumlar) kendi iki para birimleri arasında belli bir fiyat yani kur üzerine anlaşılırsa o zaman bu fiyatı müdafaa edememeleri için hiç bir sebep yoktur.

Grafik 5 Para Tabanı (MB) & Gecelik Faizin Seyri (ON)

Kaynak: Reuters

Mesela Asya krizinde spekülâtorler yerel para birimlerini yerel bankalardan borçlanıp bunları döviz piyasalarında satarak söz konusu para birimlerini dolara karşı ucuzlatıp daha sonra değeri lenmiş dövizleriyle borçları kapatmayı hedefleyip, pahalı kurla ucuz kurarasındaki farktan kar etmeyi amaçlamışlardır. Malezya’da devlet bunun önüne geçmek için sermaye akımlarına ve yabancılarla açılan kredilere çeşitli kısıtlamalar getirmiştir. Para birimleri spekülâtif taaruza uğrayan diğer ülkelerde yöneticiler çoğu zaman belli bir kuru müdafaa etmenin bedelini yüksek bulup spekülâtif hareketleri teyit edecek şekilde hareket etmişlerdir. Halbuki parasal otorite belli bir kuru tek taraflı da olsa müdafaa etmeye kalkarsa geri adım atması için teknik bir ihtiyaç yoktur. Parasal otoritenin yerel para birimi yükümlülüklerinin döviz karşılığını bulundurması istenilen kuru müdafaa etmek için yeterli olabilecektir. Hatta, pratikte yerel para biriminin satımıyla döviz talebi için bunun hepsini karşılamaya bile gerek olmaz (Arjantin’de para kurulu Peso yükümlülüklerin sadece %80’ini döviz olarak karşılayacak şekilde donatılmıştır).

Tabii para tabanının daralması yan etkileri beraberinde getirir. **Bilindiği üzere kısa vadeli faiz hadleriyle para tabanı (veya bir başka tabiriyle yüksek güçlü para arasında) yakın bir ilişki vardır.** Para tabanı daraldığı vakit kısa vadeli faiz hadleri yükselir. Bu yükseliş uzarsa bankacılık sektörünü çökertebilir. Böylece parasal otorite çelişen iki hedef üzerinde seçim yapmaya zorlanır. Ya bankacılık sektörü çökecektir, ya da kur rejimi terk edilecektir. Meksika bu seçimi yapmakta tereddüt edip hem kuru tutup hem de APİ yoluyla bankacılık sistemini fonlayınca kendi döviz rezervini US\$ 6 milyar seviyesine eritti. Sonunda durumun sürdürülemez olduğunu fark edince para birimini devalüe etti.

TL faiz hadlerinin önümüzdeki aylarda düşmeye devam edip 2001 yılının sonuna doğru tekrar artış trendine girmesi muhtemeldir. Kur rejiminin faizler üzerindeki güçlü etkisi istikrar programının uygulamaya konulmasıyla teyit edildi. Esasen kurun etkisini çıkardığımızda, TL faizlerin bir risk primiyle beraber küresel faiz haddine eşit olması beklenir. Böylece devaluasyon hızı azaldıkça faizlerin düşmesi yönünde etki oluşur. Terside geçerlidir. 2002 yılı için tahmini kur tablosunu incelediğimizde TL’nin sepete karşı azami %20 civarı değer kaybedeceği ortaya çıkmaktadır.

İstikrar programının uygulanmaya konmasından sonra faizlerin düşmesine rağmen faiz volatilitesinde artış olmuştur. Raporun ekinde (sayfa 23-24) yer alan gecelik faiz hadlerinin seyrini gösteren grafikler, Aralık 1999’dan sonra faiz haddinin düşmesiyle beraber, volatilitenin yükseldiğini teyit etmektedir. Bunun ölçümlerinden birisi alttaki tabloda görülen değişim katsayısı-

	1997-1999	2000	1997-2000
Overnight Faiz			
Std. Sapma	10.65	11.71	18.60
Ortalama	73.46	33.94	64.57
Değişim Katsayısı	0.15	0.35	0.29
Kaynak: Reuters			

sıdır. 2000 yılında bu katsayının bir önceki döneme göre daha yüksek olması volatilitenin arttığını gösterir. Faiz volatilitésinin artmasının sebebi parasal otoritenin (TCMB) aynı anda hem kur hedeflemesi hem de faiz hedeflemesi yapamamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü kur hedeflemesi para arzını endojen hale getirir. Belli bir günün kur hedefi ne ise TCMB'nin para arzını o günün TL talebine göre ayarlaması lazımdır. Şayet kur hedefi para arzında artış gerektiriyorsa bu faizde düşüş olarak yan etki olarak yansır. Diğer bir taraftan kur hedefi piyasadaki TL miktarında azalma gerektiriyorsa, bunun yan etkisi faiz haddinin yükselmesi olacaktır. TCMB faiz hedeflemesine geçerse kur hedeflemesinden vazgeçmek durumunda kalacaktır. Nitekim, 2003 yılına kadar TCMB kur politikasına ağırlık vereceği için faiz hadlerindeki volatilitenin devam etmesi muhtemeldir. Sabit kur politikasının kademeli olarak terk edilmesiyle TCMB faiz hadleri üzerindeki kontrolünü pekiştirecektir. 2002-2003 yılından itibaren TCMB'nin sıkı para politikası tabir edilen nisbeten yüksek faiz politikası izlemesi enflasyonla savaş için gerekli bir araç olacaktır. İsrail'de yapıldığı gibi istikrar programı esnasında bir kerede çift haneli devaluasyon yapılma olasılığı azdır. İsrail istikrar programını 1985 yılında uygulamaya konulmuştu. O zamandan beri IMF'nin katkısıyla planlanmış istikrar programlarının bazıları Meksika (1987) ve Brezilya(1994) dır. Bu ülkelerde istikrar programı vesilesiyle uygulanan kur rejimlerinin tanımları (uygulama sırasına göre) 'crawling peg' (sürünen/emekleyen sabit kur) ve 'crawling band' dır (sürünen/emekleyen bant). Türkiye'de uygulanan programın bu ülkelerdekinden farkı 2003 yılında sabit kur rejiminin terk edilip tekrar idareli/kirli dalgalı kur rejimine geçileceğidir ve üstelik bunun aşamalarının programın başından açıklanmış olmasıdır.

Bankaların pasifleri aşırı kısa vadeli olduğu için, bilhassa bilanço dışı kalemler dahil edilirse, ve aktifler nisbeten daha uzun vadeli olduğu için, bankalar faizler düştüğü zaman faiz harcamaları azaldığı için olumlu yönde etkilenirler. Fakat, çok kısa vadeli finansman araçlarının şu andaki seviyede olması aslında sistemin sağlığını ciddi şekilde tehdit eden bir niteliktedir. Sabit kur rejiminde TCMB faiz üzerindeki kontrolünü büyük ölçüde bırakmış olur. Aynı anda hem kur hedefi hem de faiz hedeflemesi NİV bandının verdiği kısmi esnekliğe rağmen büyük ölçüde mümkün değildir. Nitekim 2000 yılı başından itibaren kısa vadeli faizlerdeki oynamanın arttığını görüyoruz. Bizim tahminimiz faiz denklik kuramına dayalı olarak TL'nin sepete karşı devaluasyon hızı yavaşladıkça faizlerin düşmeye devam edeceği yönündedir. Dolayısıyla inişli çıkışlı olsa da 2002'ye kadar genel trend faizlerin düşeceği yönünde olacaktır. Elbette burada bir çok etkenin değişmeyeceğini varsayıyoruz, dış şok yaşanmayacağını umuyoruz.

Krueger (1997) kur'a dayalı istikrar programlarında yaradılış olarak devaluasyon hızı enflasyonun altında kaldığının altını çizmiştir. Fakat, TCMB'nin spekülâtif hareketleri önleyecek miktarda

döviz rezervi vardır. Böylece tasarruf sahipleri orta vadede kur rejiminin ayakta durabileceğini kabullenirler. Sabit kur rejimi dış ticarete konu olan mallarda dahili malların göreceli fiyatlarını etkiler. Dahili mallar pahalılaşırken, diğerleri ucuzlar ve ekonomide kaynak kullanımı tercihleri buna göre değişir. Dış ticarete konu olan ürünlerin fiyatı ve üretimi düşer. Üreticiler dahili mallara yönelirler. Tüketiciler harici mallara yönelirler. İhracat düşer, ithalat artar, cari işlemler dengesi bozulur, sermaye girişleri artar, yani yabancı tasarrufundaki giriş artar.

Sabit kur rejimi yabancı ve yerel yatırımcıların eline geçen göreceli getirileri de etkiler. Yabancılar gelen getiri (reel \$ bazda) daha fazladır. Türkler iç fiyatlardaki artıştan ve iç mallara muhtaç oldukları için getirileri daha azdır. (TL reel bazda).

Teorik olarak yabancı paranın, Türkiye'deki döviz getirisiyle dışarıdaki döviz getirisi eşitlenene kadar girmesi makuldür. Bu yabancı paraya giden getirinin düşmesini sağlar. Fakat, bunun manası TL getirinin reel bazda daha da düşmesidir (hatta eksi olmasıdır). Krueger'e göre devaluasyonun enflasyon altında gideceğinin açıklanmış olması yabancı yatırımcılara yapılan kaynak aktarımının normalde R_h olacak iken $R_h + (e - P_h)$ a çıkmasına sebep verir. Bu yabancılar istikrar programı döneminde bir nevi subvansiyondur.

Kur politikasının faizleri reel ve nominal bazda düşürmüş olması dahili talebi kamçılar. Tüketim harcamalarında artış reformlar sayesinde kalıcı milli gelir artışı (ileride) olacak diye düşünüldüğü için gerçekleşebilir. Veya sadece faiz mekanizmasıyla tüketimin zaman içinde serpiştirilmesinden dolayı şimdi bir artış olup ileride düşüş görülebilir. Her halukarda artan tüketim harcamaları büyümeyi 2000 ve 2001 yılında taşıyacak ana kalemdir.

Demirgüç-Kunt & Detragiache'ye göre (1997) milli gelirin büyüme hızında yavaşlama, yüksek enflasyon, ve yüksek reel faizler banka krizlerinin klasik eşzamanlı arazlarıdır. Yüksek reel faiz teorik olarak bankacılık sektörüne zarar verebilir çünkü 1) faiz giderleri artar, ve 2) bu borçlanana aktarılabilir bile faiz artışı tasfiye edilecek kredilerde artışa meydan verir. Elbette Türkiye'de 1999 yılında bu tezin doğruluğunu (5 bankanın devlet kontrolü altına savunmak mümkündür. Fakat, aynı zamanda 1999 yılının finans sektörünün en hızlı büyüdüğü yıllardan biri olduğunda gözardı etmemek gerekir.

Brezilya'nın Deneyimi

Brezilya'nın makroekonomik vaziyeti bir çok yönden Türkiye'ninkiyle örtüşmektedir. Brezilya şu anda Türkiye'de uygulanan emekleyen kur rejimine dayalı bir anti-enflasyonist programı 1994 yılı ortasında uygulamaya koymuştu. Benzerlikler olmasına rağmen iki ülke deneyimleri arasında pek çok fark da vardır. Örneğin, Brezilya'da istikrar programının başlangıcı talihsiz bir şekilde Meksika krizine denk gelmişti. Ayrıca, Brezilya kur rejimini (emekleyen sabit kur rejimi) uzun süre uygulamada tutunca 1999 yılı başında devaluasyon yapmaya mecbur kalmıştır. Türkiye bu olayı ders alıp ilk baştan 2003 yılında emekleyen kur rejiminin kalkacağını açıklamıştır. O tarihe kadar kur rejimi bant sistemiyle dış şoklara karşı esnekleştirilecektir.

Brezilya'da farklı diğer bir durum maliye politikasının yeteri miktarda sıkı tutulamamış olmasıdır. Bu enflasyonun hızlı düşmesini önleyip, Real'in reel bazda aşırı değerlenmesine sebep olmuştur. Tabii sabit kur rejimi (emekleyen kur rejimi bir nevi sabit kur sistemidir) gevşek para politikasının da etkisiyle 1999 yılında dış şoklardan etkilenmiş olan ülkeyi devaluasyona zorlamıştır.

Maia (1999) Brezilya'da bankaların senelerce enflasyondan kazanç sağladığının altını çizip, bu kazancın 1990'ların başında GSYIH'nın %4'üne ulaştığını tahmin etmiştir. . Bu kazanç, maliyeti düşük olan mevduatı, bankaların dönüp devlete göreceli olarak yüksek maliyetle borç vermeleriyle oluşmuştur. Mevduata verilen faiz reel bazda eksi çıkmıştır. Türkiye'de 1990'lı yıllarda eksi reel faiz ancak 1994 Nisan ayında yapılan devaluasyonu müteakip gerçekleşmiştir. Bankaların aktiflerinin uzun vadeli, pasiflerinin ise kısa vadeli olması ayrı bir risk kaynağıdır.

Tablo 5a– Brezilya & Türkiye'nin Benzer Noktaları

Brezilya (1993-1995)	Türkiye (1998-2000)
Kamuya verilen borç aktiflerde (%30 civarı) büyük yer almaktaydı.	Kamuya verilen borç Türkiye'de de aktiflerde (%26 civarı) büyük yer almaktaydı.
Kamu kağıtlarından gelir elde etmeye alışkın bankalar bilhassa yüksek enflasyon ortamında komisyon ve sabit ücretlerden az gelir elde ediyordu (toplam gelirin %4-%6 civarı)	1998 yılında 4 büyük banka gelirlerinin sadece %5.5 civarını komisyon ve sabit ücretlerden elde etti
Spread'ler %30'dan %9'a düştü.	1998 yılında ortalama spread %24 civarıydı.
Bankaların yüksek miktarda açık pozisyonları vardı.	1999 yıl sonunda USD 13.2 milyar olan açık pozisyon, Mart 2000 itibarıyla USD 16 milyarı aşmıştı.
Tasarruf sahiplerinin paniğe kapılmasını önlemek için hükümet mevduatın neredeyse %50'sini devlet güvencisi altına almıştı.	Türkiye'de halen 100% mevduat garantisini var.
Bankalar devlete borç verdikleri için sermaye yeterlilik oranları çok yüksekti.	Türk bankalarında durum farklı değil.
Kaynak: CLSA Turkish Banking Sector, November 1999	

Tablo 5b– Brezilya Bankacılık Sisteminin Temel Verilerinin Evrimi

	Haz-94	Ara-94	Haz-95	Ara-95	Haz-96	TC 99
ROAA	1.40	1.36	1.30	0.82	1.22	-0.6
Oper giderler/oper gelir (zarar)	60.00	76.41	70.02	76.24	77.39	-
Faiz dışı gelir + sabit ücret/oper giderler	378.92	135.25	125.56	114.69	156.25	-
Provizyon öncesi kar/aktif	1.48	2.16	3.52	3.24	2.8	
Faiz dışı gelir/brüt krediler	26.11	20.01	7.22	13.06	8.15	-
İşgücü	n/a	642.918	n/a	576.853	600.834	173,988
Şubeler	n/a	17.434	n/a	17.244	17.039	7,691
İşgücü/şube	43	37	34	33	35	22.62
Krediler/işgücü	n/a	238	n/a	337	334	231
Krediler/şube	n/a	367	n/a	11.265	11.778	5.22
Mevduat/işgücü	459	367	n/a	479	256	513
Mevduat/şube	n/a	8.410	n/a	10.139	9.040	11.61
Kaynak: Moody's Banking System Outlook , Brazil, February 1997, TBB 1999.						

Sonuç

1998 ve 1999 yılları bankacılık sektörünün sektörel büyüme açısından altın dönemlerinden biridir. Önümüze çıkan çelişki ise 1999 yılında 5 bankaya el konulmuş olmasıdır.

Türkiye’de 2000 yılı başında uygulamaya konulan kur’a dayalı istikrar programının yan etkilerinden bir tanesi TL faiz hadlerindeki gerileme olmuştur. TCMB, kur politikasını hedeflediği toptan eşya fiyat endeksi artışına bağlamıştır. Bu politikanın sürmesi halinde 2001 Temmuz ayına kadar kesin, 2003 yılına kadar tahmini olmak üzere Türk Lirasının euro-dolar sepete karşı olan değerini aylık (ve hatta günlük) bazda biliyoruz. TCMB’nin 2000 yıl sonu TEFE hedefi %20, 2001’de %10, 2002’de %5’tir. Bu maliyet hesaplarını basitleştiren bir unsurdur.

Liranın ana para birimlerine karşı değer kaybının yavaşlaması faiz hadlerini sür’atli bir şekilde düşürmüştür. Fakat, TCMB’nin kur hedeflemesini temel politika olarak benimsemesi parasal otoritenin kısa vadeli faiz haddi üzerindeki kontrolünü azaltmıştır. Böylece 2000 yılında ortalama faiz haddinde ciddi bir düşüş olsa bile, faiz volatilitesi artmıştır. Bu oynaklık uzun vadeli aktiflerini kısa vadeli TL finansal araçlarla fonlayan bankacılık sektörü için bir rahatsızlık kaynağı teşkil etmektedir. Faiz haddi 2001 yılı ortasına kadar düşmeye devam edip, bundan sonra, kur bandının genişlemesiyle, artış gösterebilir.

İstikrar programının temel unsurlarından biri devletin harcamalarını kısımasıdır. Bundan öte, kamu kesimi geliri ve gideri arasındaki açığı iç borçlanma araçlarını asgari ölçüde kullanma yolunu seçerek finanse etmeyi tercih etmiştir. Böylece son üç yılda bankacılık sektörünün mühim bir gelir kaynağı olan devlet kağıtlarının faiz gelirleri 2001 yılından itibaren azalacaktır. Bunun idrakında olan bankalar devlete borç vermek yerine özel sektöre giderek artan miktarlarda borç vermeye başlamışlardır. Kredilerdeki canlanma ekonomik faaliyeti olumlu yönde etkileyip banka sektörünün büyümesine katkıda bulunacaktır. Diğer bir taraftan artan kredi miktarı kredi kalitesinde bozulmaya sebep verecektir. Bu bozulma işçevriminin büyüme sürecini terk edip, bir kaç yıl sonra tekrar duraklama sürecine girmesiyle bankacılık sektörünü tehdit edebilecek bir unsurdur. Güncel TCMB verilerine göre 2000 yıl ortası itibariyle tüketici kredileri yıl sonundan beri %109 artmıştır. Bu artış beraberinde kredilere devlet tarafından kısıtlama getirme ihtimali doğurmuştur. Bunun geçmişte örneği Brezilya’dır.

Bankacılık sektörü devlet borçlanma araçlarından kaybedeceği gelirin karlılık üzerindeki olumsuz etkisini telafi etmek için iki yola başvuracaktır. Özel sektöre verilen krediler artırılıp gelir artırıcı önlem alınıp, sistemin verimliliğini artırarak maliyet azaltmak denenecektir. Böylece sektörde istihdam düşecek, banka sayısı azalacak, ve yine de herşeye rağmen karlılık düşecektir. Özel sektöre verilen kredi miktarı IMF tahminlerine dayanarak yaptığımız çalışmaya göre 2000’de US\$ 5

milyar, 2001 ve 2002'de her yıl US\$ 7 milyar civarında artacaktır. Buna karşın 2001'de milli gelirin %6-%7'si (2002'de %2-%3) civarına kısılması planlanan bütçe açıklarının azalması toplam yurtdışı kredi hacminde daralmaya yol açacaktır. Dolayısıyla bankacılık sektörünün büyüme hızı, hem nispeten düşük marjlar, hem de düşen yurtdışı kredi miktarıyla, 1998 ve 1999'a göre azalacaktır.

Kur bazlı istikrar programı uygulayan bir çok ülke deneyimi bize bankacılık sektörünün üç ile yedi yıl arasında ani, iki haneli bir devaluasyon olasılığına hazır olması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 6- Türk Lirasının Sepete Karşı Değeri 2001-2002

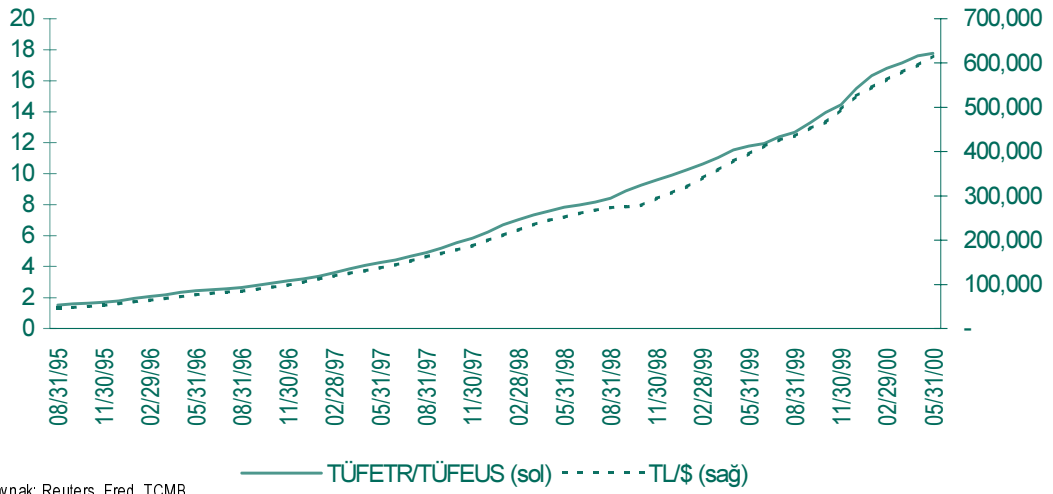
Çıktıya Güven Oranı		Ay sonu TL/Sepet	% Değişim	AZAMI TL/sep	ASGARİ TL/sep	TL/Sepet Maliyet		0.95US\$= 1 Euro	0.99US\$= 1 Euro	
Yıllık	Aylık					AZAMI	ASGARİ	Senaryo1 TL/US\$	Senaryo2 TL/US\$	
Olasılık	Olasılık	Ara-00	1,149,901	1.00						
100%	100%	Oca-01	1,160,250	0.90				662,829	651,245	
100%	100%	Şub-01	1,170,692	0.90						
100%	100%	Mar-01	1,181,228	0.90						
100%	100%	Nis-01	1,191,269	0.85						
100%	100%	May-01	1,201,395	0.85						
100%	100%	Haz-01	1,211,607	0.85				699,744	687,514	
100%	90%	Tem-01	1,220,694	0.75						
100%	90%	Ağu-01	1,229,849	0.75						
100%	90%	Eyl-01	1,239,073	0.75						
100%	90%	Eki-01	1,247,746	0.70						
100%	90%	Kas-01	1,256,480	0.70						
100%	90%	Ara-01	1,265,276	0.70	1,312,724	1,217,828	14.2%	6%	730,740	717,968
75%	40%	Oca-02	1,274,133	0.45						
75%	40%	Şub-02	1,283,052	0.45						
75%	40%	Mar-02	1,292,033	0.45						
75%	40%	Nis-02	1,301,077	0.40						
75%	40%	May-02	1,310,185	0.40						
75%	40%	Haz-02	1,319,356	0.40	1,418,308	1,220,404	17.1%	0.7%	749,573	736,472
75%	30%	Tem-02	1,328,592	0.40						
75%	30%	Ağu-02	1,337,892	0.40						
75%	30%	Eyl-02	1,347,257	0.40						
75%	30%	Eki-02	1,356,688	0.38						
75%	30%	Kas-02	1,366,185	0.38						
75%	30%	Ara-02	1,375,748	0.38	1,530,519	1,220,976	16.6%	0.3%	767,284	753,874

Kaynak: TCMB

EK

Grafik 6

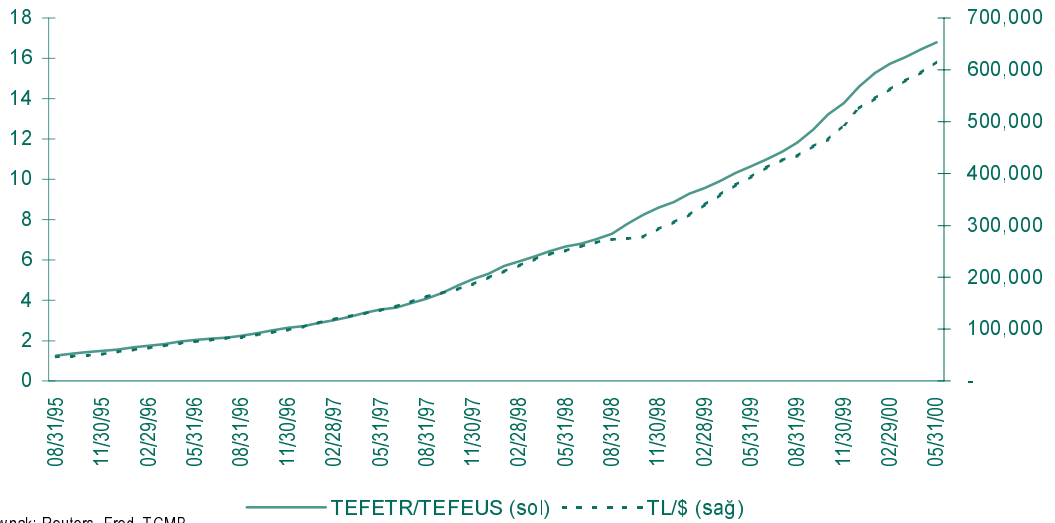
Göreceli Tüketici Fiyatları & TL/US\$

Kaynak: Reuters, Fred, TCMB

Grafik 7

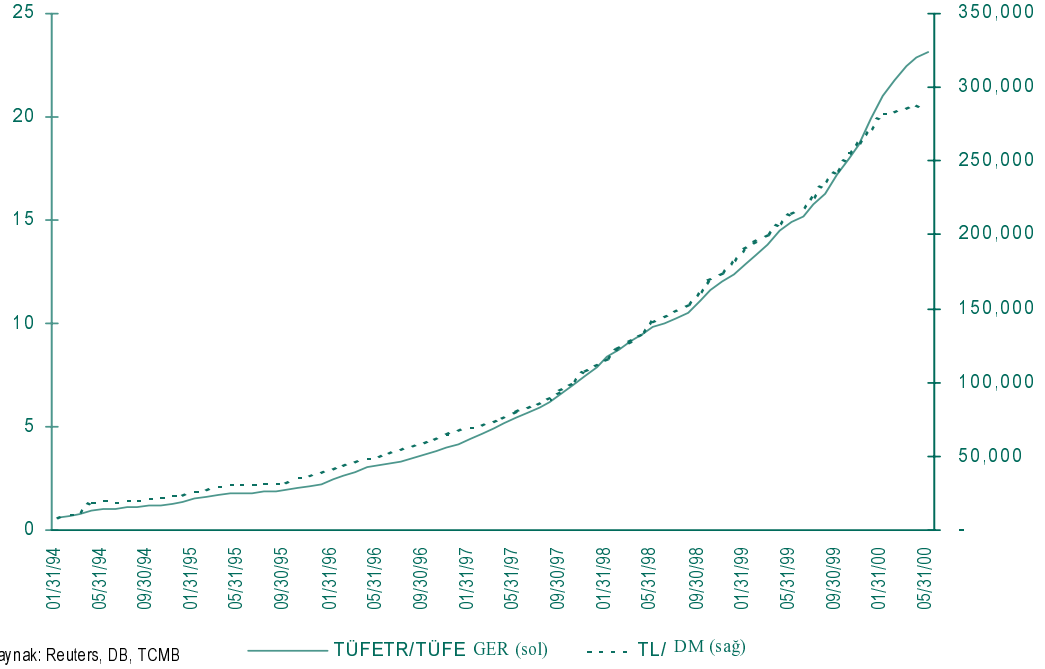
Göreceli Toptan Eşya Fiyatları & TL/US\$

Kaynak: Reuters, Fred, TCMB

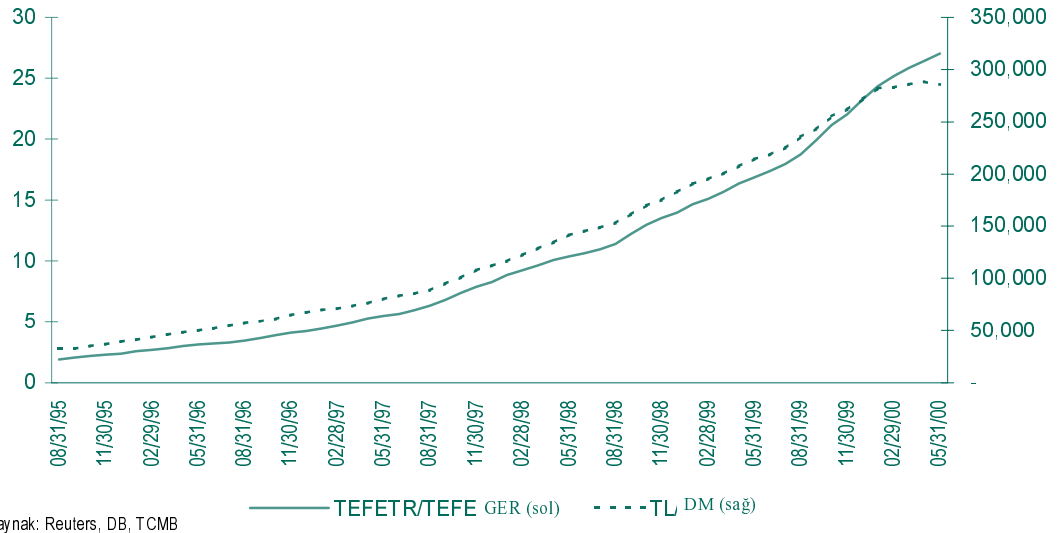
Grafik 7

Göreceli Tüketici Fiyatları & TL/DM

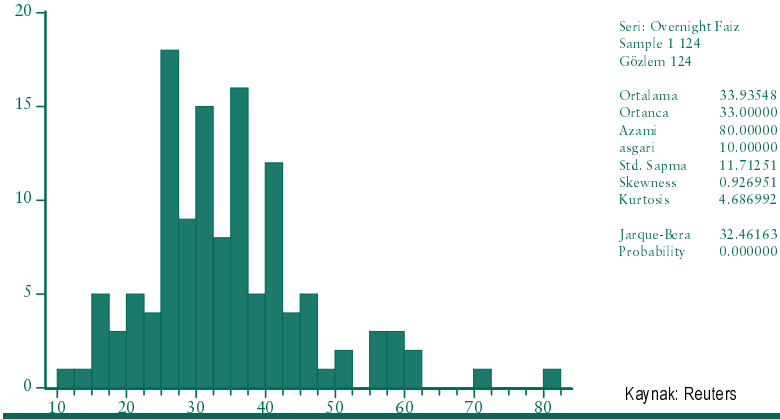

Grafik 8

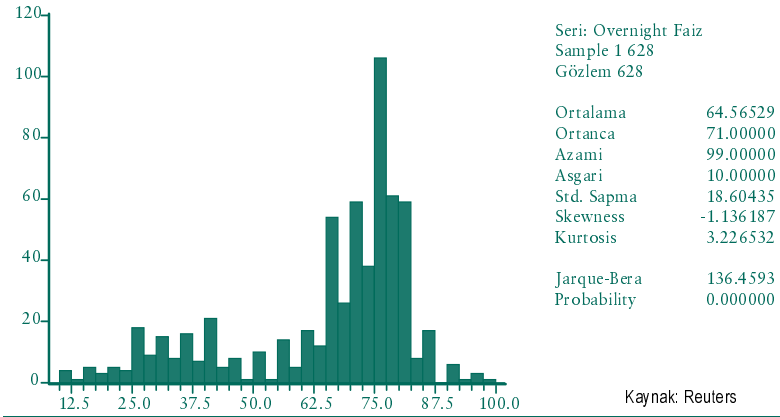
Göreceli Toptan Eşya Fiyatları & TL/DM

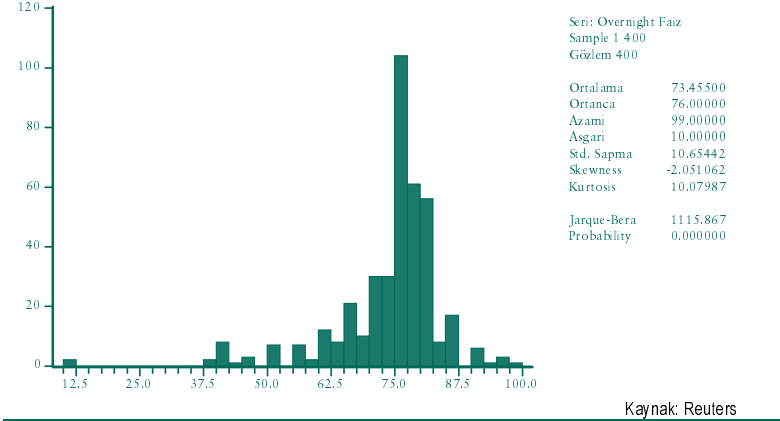
Grafik 10 Overnight Faiz 2000 Yılı Seri Dağılımı

Grafik 11 Overnight Faiz 1997-2000 Dönemi Seri Dağılımı

Grafik 12 Overnight Faiz 1997-1999 Dönemi Seri Dağılımı

Tablo 7- Gerçekleşen gecelik faiz haddinin 2000 yılında yoğunluğa göre dağılımı

Faiz	Yoğunluk	%	Kumulatif	
			Sayım	%
10	1	0,81	1	0,81
13	1	0,81	2	1,61
15	5	4,03	7	5,65
18	1	0,81	8	6,45
19	2	1,61	10	8,06
20	3	2,42	13	10,48
21	2	1,61	15	12,10
23	2	1,61	17	13,71
24	2	1,61	19	15,32
25	9	7,26	28	22,58
26	4	3,23	32	25,81
27	5	4,03	37	29,84
28	4	3,23	41	33,06
29	5	4,03	46	37,10
30	9	7,26	55	44,35
31	2	1,61	57	45,97
32	4	3,23	61	49,19
33	3	2,42	64	51,61
34	5	4,03	69	55,65
35	9	7,26	78	62,90
36	5	4,03	83	66,94
37	2	1,61	85	68,55
38	4	3,23	89	71,77
39	1	0,81	90	72,58
40	8	6,45	98	79,03
41	1	0,81	99	79,84
42	3	2,42	102	82,26
43	1	0,81	103	83,06
44	3	2,42	106	85,48
45	3	2,42	109	87,90
46	1	0,81	110	88,71
47	1	0,81	111	89,52
48	1	0,81	112	90,32
50	2	1,61	114	91,94
55	3	2,42	117	94,35
58	3	2,42	120	96,77
60	1	0,81	121	97,58
61	1	0,81	122	98,39
70	1	0,81	123	99,19
80	1	0,81	124	100,00
Toplam	124	100,00	124	100,00

Kaynak: Reuters

Tablo 8- Gerçekleşen gecelik faiz haddinin 1997-1999 arasında yoğunluğa göre dağılımı

Faiz	Yoğunluk	%	Kumulatif	
			Sayım	%
10	1	0,25	1	0,25
11	1	0,25	2	0,5
38	1	0,25	3	0,75
39	1	0,25	4	1
40	3	0,75	7	1,75
41	2	0,5	9	2,25
42	3	0,75	12	3
43	1	0,25	13	3,25
45	3	0,75	16	4
50	5	1,25	21	5,25
51	1	0,25	22	5,5
52	1	0,25	23	5,75
55	4	1	27	6,75
56	1	0,25	28	7
57	2	0,5	30	7,5
58	1	0,25	31	7,75
59	1	0,25	32	8
60	7	1,75	39	9,75
61	3	0,75	42	10,5
62	2	0,5	44	11
63	3	0,75	47	11,75
64	5	1,25	52	13
65	13	3,25	65	16,25
66	3	0,75	68	17
67	5	1,25	73	18,25
68	7	1,75	80	20
69	3	0,75	83	20,75
70	22	5,5	105	26,25
71	4	1	109	27,25
72	4	1	113	28,25
73	13	3,25	126	31,5
74	17	4,25	143	35,75
75	51	12,75	194	48,5
76	26	6,5	220	55
77	27	6,75	247	61,75
78	37	9,25	284	71
79	24	6	308	77
80	35	8,75	343	85,75
81	12	3	355	88,75
82	9	2,25	364	91
83	4	1	368	92
84	4	1	372	93
85	17	4,25	389	97,25
90	6	1,5	395	98,75
93	1	0,25	396	99
95	3	0,75	399	99,75
99	1	0,25	400	100
Toplam	400	100	400	100

Kaynak: Reuters

Tablo 9a-Bankaların Enflasyondan Etkilenen Pozisyonları		
Özel sektör mevduat bankaları	1998	1999
Toplam Aktifler (1)	62.596	66.060
Enflasyondan (dahili) Aşınmayan Aktifler (2)	34.754	38.382
Döviz Aktifler	30.892	33.672
İştirakler	206	550
Bağlı değerler	1.601	2.177
Sabit	2.055	1.983
(A) Nominal Aktifler (1-2)	27.842	27.678
Toplam Pasifler (3)	62.596	66.060
Enflasyondan (dahili) Aşınmayan Pasifler(4)*	45.426	49.479
Enflasyondan (dahili) Aşınmayan Pasifler (4)**	42.735	46.644
Döviz Pasifler (common equity hariç)^	37.393	40.928
Döviz Pasifler (toplam) ^^	37.421	40.975
Özkaynak * (yılın geliri dahil)	8.033	8.551
Özkaynak **(yılın geliri hariç)	5.314	5.669
(B) Nominal Pasifler (3-4)*	17.170	16.581
(B) Nominal Pasifler (3-4)**	19.861	19.416
Net Nominal Pozisyon (A-B)*	10.672	11.097
Net Nominal Pozisyon (A-B)**	7.981	8.262
Net Nom. Pos./Özkaynak*	132,9%	129,8%
Net Nom. Pos./Özkaynak**	150,2%	145,7%
Kaynak: TBB		

Tablo 9b		
Kamu mevduat bankaları	1998	1999
Toplam Aktifler (1)	41.012	46.625
Enflasyondan (dahili) Aşınmayan Aktifler (2)	11.906	11.013
Döviz Aktifler	9.725	9.036
İştirakler	40	30
Bağlı değerler	63	512
Sabit	2.078	1.435
(A) Nominal Aktifler (1-2)	29.106	35.612
Toplam Pasifler (3)	41.012	46.625
Enflasyondan (dahili) Aşınmayan Pasifler (4)	11.640	10.957
Döviz Pasifler	9.905	9.047
Özkaynak	1.735	1.910
(B) Nominal Pasifler (3-4)	29.372	35.668
Net Nominal Pozisyon (A-B)	-266	-56
Net Nom. Poz./Özkaynak	-15,3%	-2,9%
Kaynak: TBB		

Tablo 9c		
Tüm mevduat bankaları	1998	1999
Toplam Aktifler (1)	111.852	127.165
Enflasyondan (dahili) Aşınmayan Aktifler (2)	50.200	55.107
Döviz Aktifler	43.760	47.510
İştirakler	283	617
Bağlı değerler	1.778	3.123
Sabit	4.379	3.857
(A) Nominal Aktifler (1-2)	61.652	72.058
Toplam Pasifler (3)	111.852	127.165
Enflasyondan (dahili) Aşınmayan Pasifler (4)	61.614	67.365
Döviz Pasifler	52.149	60.742
Özkaynak	9.465	6.623
(B) Nominal Pasifler (3-4)	50.238	59.800
Net Nominal Pozisyon (A-B)	11.414	12.258
Net Nom. Poz./Özkaynak	120,6%	185,1%
Kaynak: TBB		

Tablo 10—Para Arzı

	9Haz00	26May00	28Nis00	31Mar00	25Şub00	28Oca00	30Ara99	26Kas99	29Eki99	24Eyl99	27Ağu99	30Tem99	25Haz99	
V.SİZ TİCARİ MEVDUAT	1.197.915	1.288.976	1.356.097	1.327.395	1.286.103	1.117.192	1.385.070	872.814	941.214	792.071	788.271	772.494	712.520	
V.SİZ TASARRUF MEVDUATI	646.402	698.053	683.711	675.954	633.663	564.422	627.292	412.750	408.789	397.772	396.624	363.678	318.498	
V.SİZ DİĞER MEVDUAT	1.235.664	1.156.617	1.297.839	1.233.533	836.092	1.009.571	915.121	678.896	773.029	568.142	713.581	845.012	538.333	
Toplam Vadesiz	3.079.981	3.143.646	3.337.647	3.236.882	2.755.858	2.691.185	2.927.483	1.964.460	2.123.032	1.757.985	1.898.476	1.981.184	1.569.351	
V.Lİ TİCARİ MEVDUAT	1.711.263	1.688.984	1.794.318	1.600.613	1.699.934	2.077.734	2.030.305	1.493.901	1.458.255	1.452.621	1.325.262	1.316.091	1.196.237	
V.Lİ TASARRUF MEVDUATI	13.188.780	12.954.690	13.188.448	12.946.160	12.648.993	13.145.727	12.741.683	12.253.481	11.900.010	11.087.342	10.295.182	9.732.340	8.712.174	
V.Lİ DİĞER MEVDUAT	2.779.607	2.786.792	2.900.063	2.741.141	2.921.068	2.837.610	2.892.803	2.472.125	2.366.547	2.335.272	2.290.915	2.214.705	2.076.456	
Toplam Vadeli	17.679.650	17.430.466	17.882.829	17.287.914	17.269.995	18.061.071	17.664.791	16.219.507	15.724.812	14.875.235	13.911.359	13.263.136	11.984.867	
Vadeli + Vadesiz Toplam	20.759.631	20.574.112	21.220.476	20.524.796	20.025.853	20.752.256	20.592.274	18.183.967	17.847.844	16.633.220	15.809.835	15.244.320	13.554.218	
DÖVİZ TEV.HES. (TL)	22.524.607	22.320.608	21.308.531	20.519.018	19.458.068	18.450.801	17.523.249	16.517.713	15.057.948	13.870.234	12.925.671	12.308.051	11.435.155	
REPO	8.051.372	7.836.442	7.202.995	7.320.710	5.896.378	4.528.307	4.079.826							
TOPLAM (REPO HARİÇ)	43.284.238	42.894.720	42.529.007	41.043.814	39.483.921	39.203.057	38.115.523	34.701.680	32.905.792	30.503.454	28.735.506	27.552.371	24.989.373	
GENEL TOPLAM	51.335.610	50.731.162	49.732.002	48.364.524	45.380.299	43.731.364	42.195.349							
Genel Toplamda % Pay														
V.SİZ TİCARİ MEVDUAT	%2,33	%2,54	%2,73	%2,74	%2,83	%2,55	%3,28							
V.SİZ TASARRUF MEVDUATI	%1,26	%1,38	%1,37	%1,40	%1,40	%1,29	%1,49							
V.SİZ DİĞER MEVDUAT	%2,41	%2,28	%2,61	%2,55	%1,84	%2,31	%2,17							
Toplam Vadesiz	%6,00	%6,20	%6,71	%6,69	%6,07	%6,15	%6,94							
V.Lİ TİCARİ MEVDUAT	%3,33	%3,33	%3,61	%3,31	%3,75	%4,75	%4,81							
V.Lİ TASARRUF MEVDUATI	%25,69	%25,54	%26,52	%26,77	%27,87	%30,06	%30,20							
V.Lİ DİĞER MEVDUAT	%5,41	%5,49	%5,83	%5,67	%6,44	%6,49	%6,86							
Toplam Vadeli	%34,44	%34,36	%35,96	%35,75	%38,06	%41,30	%41,86							
Vadeli + Vadesiz Toplam	%40,44	%40,56	%42,67	%42,44	%44,13	%47,45	%48,80							
DÖVİZ TEV.HES. (TL)	%43,88	%44,00	%42,85	%42,43	%42,88	%42,19	%41,53							
REPO	%15,68	%15,45	%14,48	%15,14	%12,99	%10,35	%9,67							
Reposuz Toplamda % Pay														
V.SİZ TİCARİ MEVDUAT	%2,77	%3,00	%3,19	%3,23	%3,26	%2,85	%3,63	%2,52	%2,86	%2,60	%2,74	%2,80	%2,85	
V.SİZ TASARRUF MEVDUATI	%1,49	%1,63	%1,61	%1,65	%1,60	%1,44	%1,65	%1,19	%1,24	%1,30	%1,38	%1,32	%1,27	
V.SİZ DİĞER MEVDUAT	%2,85	%2,70	%3,05	%3,01	%2,12	%2,58	%2,40	%1,96	%2,35	%1,86	%2,48	%3,07	%2,15	
Toplam Vadesiz	%7,12	%7,33	%7,85	%7,89	%6,98	%6,86	%7,68	%5,66	%6,45	%5,76	%6,61	%7,19	%6,28	
V.Lİ TİCARİ MEVDUAT	%3,95	%3,94	%4,22	%3,90	%4,31	%5,30	%5,33	%4,30	%4,43	%4,76	%4,61	%4,78	%4,79	
V.Lİ TASARRUF MEVDUATI	%30,47	%30,20	%31,01	%31,54	%32,04	%33,53	%33,43	%35,31	%36,16	%36,35	%35,83	%35,32	%34,86	
V.Lİ DİĞER MEVDUAT	%6,42	%6,50	%6,82	%6,68	%7,40	%7,24	%7,59	%7,12	%7,19	%7,66	%7,97	%8,04	%8,31	
Toplam Vadeli	%40,85	%40,64	%42,05	%42,12	%43,74	%46,07	%46,35	%46,74	%47,79	%48,77	%48,41	%48,14	%47,96	
Vadeli + Vadesiz Toplam	%47,96	%47,96	%49,90	%50,01	%50,72	%52,94	%54,03	%52,40	%54,24	%54,53	%55,02	%55,33	%54,24	
DÖVİZ TEV.HES. (TL)	%52,04	%52,04	%50,10	%49,99	%49,28	%47,06	%45,97	%47,60	%45,76	%45,47	%44,98	%44,67	%45,76	
% DEĞİŞİM														31/12/99'dan 25/6/1999'dan
V.SİZ TİCARİ MEVDUAT	-%7,06	-%4,95	%2,16	%3,21	%15,12	-%19,34	%58,69	-%7,27	%18,83	%0,48	%2,04	%8,42	-%13,51	%68,12
V.SİZ TASARRUF MEVDUATI	-%7,40	%2,10	%1,15	%6,67	%12,27	-%10,02	%51,98	%0,97	%2,77	%0,29	%9,06	%14,19	%3,05	%102,95
V.SİZ DİĞER MEVDUAT	%6,83	-%10,88	%5,21	%4,75	-%17,18	%10,32	%34,80	-%12,18	%36,06	-%20,38	-%15,55	%56,97	%35,03	%129,54
Toplam Vadesiz	-%2,03	-%5,81	%3,11	%17,45	%2,40	-%8,07	%49,02	-%7,47	%20,77	-%7,40	-%4,17	%26,24	%5,21	%96,26
V.Lİ TİCARİ MEVDUAT	%1,32	-%5,87	%12,10	-%5,84	-%18,18	%2,34	%35,91	%2,44	%0,39	%9,61	%0,70	%10,02	-%15,71	%43,05
V.Lİ TASARRUF MEVDUATI	%1,81	-%1,77	%1,87	%2,35	-%3,78	%3,17	%3,98	%2,97	%7,33	%7,69	%5,78	%11,71	%3,51	%51,38
V.Lİ DİĞER MEVDUAT	-%0,26	-%3,91	%5,80	-%6,16	%2,94	-%1,91	%17,02	%4,46	%1,34	%1,94	%3,44	%6,66	-%3,91	%33,86
Toplam Vadeli	%1,43	-%2,53	%3,44	%0,10	-%4,38	%2,24	%8,91	%3,15	%5,71	%6,93	%4,89	%10,67	%0,08	%47,52
Vadeli + Vadesiz Toplam	%0,90	-%3,05	%3,39	%2,49	-%3,50	%0,78	%13,24	%1,88	%7,30	%5,21	%3,71	%12,47	%0,81	%53,16
DÖVİZ TEV.HES. (TL)	%0,91	%4,75	%3,85	%5,45	%5,46	%5,29	%6,09	%9,69	%8,56	%7,31	%5,02	%7,63	%28,54	%96,98
REPO	%2,74	%8,79	-%1,61	%24,16	%30,21	%10,99								%97,35
TOPLAM (REPO HARİÇ)	%0,91	%0,86	%3,62	%3,95	%0,72	%2,85	%9,84	%5,46	%7,88	%6,15	%4,29	%10,26	%13,56	%73,21
TOPLAM (REPO DAHİL)	%1,19	%2,01	%2,83	%6,58	%3,77	%3,64								%21,66

Kaynak: TCMB

Tablo 11— 1999 yıl sonunda bazı bankacılık sektörü verileri

31.12.1999 verileri	Banka Sayısı	Şube Sayısı	İşgücü	İşgücü / Şube Sayısı
Sektör Toplamı	81	7.691	173.988	22,6
Ticaret Bankaları	62	7.660	168.558	22,0
Kamu Sermayeli Bankalar	4	2.865	72.007	25,1
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası		1.309	37.705	28,8
Türkiye Emlak Bankası A.Ş.		406	10.277	25,3
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		810	14.843	18,3
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		340	9.182	27,0
Özel Sermayeli Bankalar	31	3.960	76.386	19,3
Adabank A.Ş.		82	522	6,4
Akbank T.A.Ş.		574	8.383	14,6
Alternatif Bank A.Ş.		26	678	26,1
Anadolubank A.Ş.		23	356	15,5
Bank Kapital Türk A.Ş.		31	624	20,1
Bayındır Bank A.Ş.		27	485	18,0
Birleşik Türk Körfez Bankası A.Ş.		11	500	45,5
Demirbank T.A.Ş.		125	2.556	20,4
Denizbank A.Ş.		33	714	21,6
Ege Giyim Sanayicileri Bankası A.Ş.		48	1.077	22,4
Etibank A.Ş.		151	1.998	13,2
Finans Bank A.Ş.		106	2.029	19,1
İktisat Bankası T.A.Ş.		62	1.321	21,3
Kentbank A.Ş.		72	1.666	23,1
Koçbank A.Ş.		81	2.434	30,0
Milli Aydın Bankası T.A.Ş.		44	721	16,4
MNG Bank A.Ş.		21	408	19,4
Oyak Bank A.Ş.		12	400	33,3
Pamukbank T.A.Ş.		197	5.733	29,1
Sitebank A.Ş.		15	343	22,9
Şekerbank T.A.Ş.		193	3.158	16,4
Tekstil Bankası A.Ş.		28	1.012	36,1
Toprakbank A.Ş.		166	3.253	19,6
Turkish Bank A.Ş.		15	226	15,1
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.		84	1.627	19,4
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		46	1.405	30,5
Türk Sakura Bank A.Ş.		2	49	24,5
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		234	5.350	22,9
Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.		169	1.402	8,3
Türkiye İş Bankası A.Ş.		851	15.867	18,6
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		431	10.089	23,4
Kaynak: TBB				

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	İşgücü	İşgücü / Şube Sayısı
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	8	714	15.980	22,4
Bank Ekspres A.Ş.		27	653	24,2
Egebank A.Ş.		80	3.394	42,4
Eskişehir Bankası T.A.Ş.		94	2.291	24,4
Interbank		42	1.525	36,3
Sümerbank A.Ş.		88	1.692	19,2
Türk Ticaret Bankası A.Ş.		270	4.025	14,9
Türkiye Tütüncüler Bankası Yaşarbank A.Ş.		85	1.810	21,3
Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş.		28	590	21,1
Yabancı Bankalar	19	121	4.185	34,6
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Bankalar	5	94	2.899	30,8
Arap Türk Bankası A.Ş.		6	252	42,0
Bnp-Ak Dresdner Bank A.Ş.		2	102	51,0
HSBC Bank A.Ş.		1	67	67,0
Osmanlı Bankası A.Ş.		80	2.247	28,1
Ulusal Bank T.A.Ş.		5	231	46,2
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankalar	14	27	1.286	47,6
Abn Amro Bank N.V.		1	125	125,0
Banca di Roma S.P.A.		2	42	21,0
Bank Mellat		3	49	16,3
Citibank N.A.		10	679	67,9
Credit Lyonnais Turkey		1	40	40,0
Credit Suisse First Boston		1	16	16,0
Habib Bank Limited		1	10	10,0
ING Bank N.V.		1	32	32,0
Kıbrıs Kredi Bankası Ltd.		1	22	22,0
Morgan Guaranty Trust Co.		1	21	21,0
Rabobank Nederland		1	34	34,0
Société Générale (SA)		1	58	58,0
The Chase Manhattan Bank		1	58	58,0
Westdeutsche Landesbank Girozentrale		2	100	50,0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	19	31	5.430	175,2
Kamu Sermayeli Bankalar	3	12	4.336	361,3
İller Bankası		1	3.062	3062,0
Türk Eximbank		3	366	122,0
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.		8	908	113,5
Kaynak: TBB				

Tablo 12— 1999 yılı sonunda bazı bankacılık sektörü verileri

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	İşgücü	İşgücü / Şube Sayısı
Özel Sermayeli Bankalar	13	16	1.027	64,2
Atlas Yatırım Bankası A.Ş.		1	21	21,0
Çalık Yatırım Bankası A.Ş.		1	15	15,0
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	18	18,0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		1	28	28,0
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	235	235,0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		1	53	53,0
Okan Yatırım Bankası A.Ş.		2	32	16,0
Park Yatırım Bankası A.Ş.		1	15	15,0
Sinai Yatırım Bankası A.Ş.		1	140	140,0
Tat Yatırım Bankası A.Ş.		1	8	8,0
Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.		1	55	55,0
Toprak Yatırım Bankası A.Ş.		1	32	32,0
Türkiye Sinai Kalkınma Bankası A.Ş.		3	375	125,0
Yabancı Sermayeli Bankalar	3	3	67	22,3
Deutsche Bank A.Ş.		1	25	25,0
Indosuez Euro Türk Merchant Bank A.Ş.		1	28	28,0
Taib Yatırımbank A.Ş.		1	14	14,0
Kaynak: TBB				

Tablo 14- Korelasyon Matrisi

	Dış Borç	Finansal S	Devlet Harc	Tüketim Harc	GSYİH	GSMH	Sınai Büyüme	Yatırım Harc	Özel Makine	Reel Faiz	Faiz Geliri
Dış Borç	1.00	0.02	0.23	0.27	0.30	0.30	0.18	0.20	0.02	0.01	0.01
Finansal Sektör	0.02	1.00	0.63	0.42	0.27	0.29	0.63	0.43	0.40	0.61	0.94
Devlet Harcamaları	0.23	0.63	1.00	0.56	0.50	0.50	0.66	0.70	0.50	0.23	0.63
Tüketim Harcamaları	0.27	0.42	0.56	1.00	0.96	0.96	0.88	0.84	0.58	0.24	0.29
GSYİH	0.30	0.27	0.50	0.96	1.00	1.00	0.74	0.77	0.39	0.15	0.19
GSMH	0.30	0.29	0.50	0.96	1.00	1.00	0.76	0.78	0.40	0.16	0.20
Sınai Büyüme	0.18	0.63	0.66	0.88	0.74	0.76	1.00	0.90	0.82	0.36	0.42
Yatırım Harcamaları	0.20	0.43	0.70	0.84	0.77	0.78	0.90	1.00	0.83	0.25	0.28
Özel Sektör Makine	0.02	0.40	0.50	0.58	0.39	0.40	0.82	0.83	1.00	0.26	0.18
Reel Faiz	0.01	0.61	0.23	0.24	0.15	0.16	0.36	0.25	0.26	1.00	0.57
Faiz Geliri	0.01	0.94	0.63	0.29	0.19	0.20	0.42	0.28	0.18	0.57	1.00

Tablo 15

Dependent Variable: LOG(FINANCE)
Method: Least Squares
Sample(adjusted): 1991:1 1999:3
Included observations: 31
Excluded observations: 4 after adjusting endpoints

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic
LOG(REELFAIZ)	0.031752	0.012987815	2.4447772
LOG(INDUSTRY)	0.090001	0.072562743	1.2403204
LOG(G)	0.093572	0.047018605	1.9901087
C	4.884751	0.470853351	10.374251
R-squared	0.524826		

Kaynak: G.Gokkent

Tablo 16a—Finans Sektörü & Devlet Harcamaları Arasındaki Büyüme İlişkisi

	Devlet Harcamaları	Finans Sektörü	Faiz Geliri	GSYİH	GSMH
1988Ç1	4.04	5.10	5.01	9.57	8.32
1988Ç2	4.06	5.02	4.81	3.78	3.21
1988Ç3	-3.04	4.94	4.58	2.70	1.53
1988Ç4	-5.95	2.61	2.13	-4.99	-4.65
1989Ç1	1.87	2.50	2.02	-2.43	-0.88
1989Ç2	0.55	2.41	1.98	-1.67	-1.34
1989Ç3	-2.01	2.07	1.71	0.64	3.26
1989Ç4	2.58	2.76	2.53	3.52	3.96
1990Ç1	2.58	1.82	1.71	10.75	11.94
1990Ç2	7.49	0.91	0.75	13.32	14.86
1990Ç3	6.19	0.77	0.55	6.25	5.61
1990Ç4	13.12	4.54	4.37	8.70	7.92
1991Ç1	8.57	1.12	0.50	-0.44	-1.33
1991Ç2	3.29	0.91	0.32	-0.48	-1.75
1991Ç3	6.22	0.80	0.21	3.95	3.44
1991Ç4	1.77	0.31	-0.09	-0.71	-0.54
1992Ç1	-5.81	-1.31	-1.80	8.21	8.75
1992Ç2	-1.25	-1.60	-1.81	5.66	6.29
1992Ç3	9.16	-2.90	-3.09	5.35	5.38
1992Ç4	9.24	-2.50	-2.60	5.46	6.15
1993Ç1	12.19	-1.30	-1.42	4.92	5.65
1993Ç2	8.06	-0.80	-0.89	11.32	11.10
1993Ç3	2.54	-1.00	-1.10	7.41	7.81
1993Ç4	2.32	1.47	1.01	8.40	7.90
1994Ç1	0.84	-0.31	-0.60	5.19	4.10
1994Ç2	-4.48	-0.82	-1.09	-10.69	-9.70
1994Ç3	-0.43	-1.93	-2.27	-7.80	-8.71
1994Ç4	-7.57	-2.83	-3.06	-5.49	-6.90
1995Ç1	7.08	-1.60	-1.89	-1.50	-0.25
1995Ç2	9.63	-1.51	-2.19	13.54	12.61
1995Ç3	2.27	1.79	0.90	8.98	10.04
1995Ç4	7.83	2.49	1.90	6.62	7.96
1996Ç1	1.43	1.29	-0.53	8.67	9.53
1996Ç2	7.71	2.51	1.17	8.08	8.18
1996Ç3	15.56	3.79	2.74	5.29	5.13
1996Ç4	8.44	1.10	-0.74	7.04	6.96
1997Ç1	-3.91	2.43	0.34	6.91	6.45
1997Ç2	0.61	3.95	1.70	8.47	9.07
1997Ç3	5.89	3.51	1.43	7.04	8.54
1997Ç4	9.86	5.62	4.18	7.79	8.69
1998Ç1	8.60	6.47	5.57	9.24	9.53
1998Ç2	14.93	7.12	5.87	3.25	4.49
1998Ç3	-1.99	6.45	6.35	2.67	2.56
1998Ç4	10.46	7.65	6.19	-1.24	0.58
1999Ç1	10.38	7.76	7.61	-9.05	-8.74
1999Ç2	2.15	7.51	7.34	-1.75	-3.24
1999Ç3	9.08	2.52	5.20	-6.05	-7.36
1999Ç4	5.69	3.78	4.52	-3.36	-6.13
2000Ç1	0.25	0.85	2.90	5.58	4.19

Kaynak: DİE, TCMB

Tablo 16b—Finans Sektörü & Devlet Harcamaları (1987 fiatı reel%Δ)

	Devlet Harcamaları	Finans Sektörü	Faiz Geliri	GSYİH	GSMH
1988	-1.07	4.41	4.12	2.12	1.45
1989	0.82	2.44	2.06	0.25	1.63
1990	8	2.01	1.85	9.26	9.37
1991	4.48	0.78	0.23	0.93	0.35
1992	3.79	-2.08	-2.33	5.98	6.4
1993	5.43	-0.39	-0.59	8.04	8.14
1994	-3.5	-1.49	-1.77	-5.46	-6.08
1995	6.67	0.3	-0.31	7.19	7.95
1996	8.58	2.15	0.63	7.01	7.12
1997	4.12	3.91	1.94	7.53	8.29
1998	7.85	6.94	6	3.09	3.86
1999	6.49	5.34	6.12	-5.02	-6.39

Kaynak: TCMB, DİE

Tablo 17a—Bankacılık sektörünün açığı yurtdışı kredi hacmi (GSYİH %'isi)												
Arjantin	Brezilya	Şili	İsrail	Meksika	Türkiye	Fransa	İngiltere	ABD	İspanya			
1960	21.7	30.8	22.4	21.2	10.9	..	61.2	44.6	75.8	55.8		
1961	18.8	30.1	19.1	19.1	11.4	..	63.8	43.3	80.1	54.5		
1962	17.3	25.8	25.7	14.6	12.1	..	65.7	54.8	76.1	54.6		
1963	18	24.2	14.5	16.7	28.2	..	66.7	55.5	84.4	53.8		
1964	17.4	21.3	20.4	20.7	29.2	..	65.7	55.1	86.6	57.3		
1965	16.2	20.4	20.9	22.7	32.1	..	67.7	54.5	88.2	61.1		
1966	17.7	17.8	19.7	27.1	34	..	70.2	52.5	84.9	62.5		
1967	18.7	20.7	20.9	31.8	36.3	..	74.2	55.4	88.5	64.9		
1968	21.2	22.6	19	38.2	37.6	24.6	78.9	56.1	89.3	69.5		
1969	22.2	32.9	16.2	46.3	40.8	26.3	83.8	51.8	99.2	73.2		
1970	25.2	36.8	16.7	50.5	43.5	31.7	82.6	49.4	100.5	75.1		
1971	24.6	38.5	30.3	51.9	44.7	30	84.9	45.4	104.8	78.3		
1972	23	46.7	42	47.8	45.2	30	87.7	52.4	108.5	81.9		
1973	27.5	48.2	62.1	52.5	43.7	29.2	86.3	57.5	106.1	85.4		
1974	30.4	49.8	43.5	69	41.9	29.7	85.8	59.8	102.1	86.7		
1975	28.8	56.6	58	75.4	43.5	34	89.3	51.2	100.5	90.6		
1976	20.3	57.8	43.6	86.6	48.1	38.5	91.4	45.4	100	92.4		
1977	26.4	59	43.5	110.5	47.9	42.2	39.6	38.1	99.1	87.2		
1978	29.4	45.5	41	120.9	46.9	38	117.5	38.3	98	82.7		
1979	31.3	49.6	43.5	139.7	46.9	34.2	118.1	36.7	97.2	83		
1980	33	43	47	135.2	43.8	34.2	116.8	36.5	96.6	86.3		
1981	48.4	45.9	51.2	138.3	48.7	34	118.5	42.7	92.1	93.8		
1982	46	48.4	88.4	158.8	64.3	37.6	119.9	45.5	95.2	98.9		
1983	46.2	57.2	86.9	183.3	53.7	39.3	122.6	47.2	99.5	91.7		
1984	41.7	50.8	107.4	232.1	48.9	43.5	125.3	51.9	101.3	91.1		
1985	32.6	50.9	114.7	175.2	49	43.4	90.2	54.1	109.3	95.3		
1986	32.9	45.7	108.4	130.8	63.5	40	92.4	58.7	117.6	103.1		
1987	47.6	63.3	98.1	123.3	57.7	40.9	95.1	95.7	119.6	105.9		
1988	42.7	140	84.8	121.4	37.7	35.7	98.4	104.4	118.9	109.3		
1989	80.1	156.2	76.2	114.2	38.9	30	101.1	118.3	118.7	110.5		
1990	32.4	89.8	73	106.2	36.6	25.9	106.1	123	114.6	110.8		
1991	22.8	93.8	63.9	96.1	36.8	27.5	106.1	120.5	117.2	108.8		
1992	22.5	127.7	61.7	86.4	39.3	28	106.9	118.2	118.8	105.9		
1993	26	158.3	65.3	86.5	39.4	28	103.7	116.2	122.6	102.5		
1994	26.6	63	60.1	84.5	46.5	29.5	102.3	118.9	121	107.1		
1995	27.9	39.8	60.3	84.1	42.3	28.8	103.1	125.5	130	106.8		
1996	28.2	40.9	63.9	85	27.1	34.4	103.1	130.1	136.9	107.2		
1997	30.4	43.6	64.7	81.9	38.3	34.1	103.1	129.6	149	110.1		
1998	32.6	54.6	66.3	..	36.1	36.6	..	129.5	162.2	114.6		
Kaynak: Dünya Bankası										Gri kutular istikrar program başlangıcı; kırmızı kutular devaluasyon yılıdır.		

Tablo 17b - Özel sektöre açılan krediler (GSYİH %'isi)												
Arjantin	Brezilya	Şili	İsrail	Meksika	Türkiye	Fransa	İngiltere	ABD	İspanya			
1960	13.6	20.2	22.4	13.5	4.4	..	44.4	17.5	53	33.3		
1961	14.1	19.3	13.3	13.7	4.2	..	47.6	17.7	56	34.6		
1962	12	16.4	14.6	14.6	4.2	..	49.5	17.6	57.1	37.8		
1963	11.5	14.9	12	14.8	24.4	..	50.1	19.6	61.3	39		
1964	10.6	13.4	11.3	17.8	24.2	..	50.4	20.9	63.9	41.8		
1965	10.1	13.5	10.5	19.7	24.2	..	53.2	20.9	66.3	45.5		
1966	11.1	12.4	9.9	23	25.1	..	56.4	19.7	64.3	45.8		
1967	10.9	14.4	9.9	25.6	27.3	..	60.9	20.1	66.6	47.5		
1968	13.9	16.7	9.8	27.1	28.1	17.2	65.9	20.3	67.6	51.3		
1969	16	26.5	8.7	28.4	30.5	18.5	66.5	20	78.2	55.1		
1970	17.5	30.9	8.1	29.9	33	17.2	67.5	20.9	78.4	58		
1971	18	37.3	9.1	29.7	34.3	15.7	70.6	21.9	82.3	61.8		
1972	17.3	41.8	9.5	34.2	33.8	17.2	75.3	30.1	87.1	66.9		
1973	16.7	44.1	6.5	36.7	31.6	18	76.7	35.6	86.4	71.9		
1974	19.2	48.2	6.3	40.3	28.8	17.1	76.8	37.1	83.5	74.1		
1975	16.4	54.9	8.7	40.6	29.2	18.9	78.2	29.3	80.5	77.4		
1976	13.6	54.6	16.1	43.1	32.3	19.8	80.2	28.3	79.9	79.1		
1977	18.4	54.4	20	51.3	17.5	19.7	29.4	27	80.3	75.7		
1978	20.6	50.3	28.9	64.5	19.4	16.9	104.3	26.7	80.8	70		
1979	24.1	50.2	36.3	74.3	20	14.3	104.7	27.1	81.1	68.8		
1980	25.4	42.5	46.9	70.8	19.4	13.6	104.8	27.6	80.3	70.1		
1981	33.6	43.8	53.2	61.9	19.6	16.6	105.5	32.7	75.9	72.8		
1982	33.9	44	84.1	68.6	15.3	18.5	105.5	36.1	77.3	74		
1983	28.1	47.1	75.3	71.1	12.6	20.8	107.1	39.5	80.8	69		
1984	25	45.4	82.4	81.7	14.1	17.8	109.2	45.1	82.5	61.5		
1985	17.4	41.9	69.3	60	13	17.4	77.6	47	88.4	59.9		
1986	16.9	21.5	62.7	52.7	13.1	19.7	80	53.8	94.8	68.8		
1987	21.3	22.6	58	56	12.9	20.6	85.2	89.5	98.1	72.2		
1988	20.3	84.8	53.7	58	11.1	17.3	88.5	99.7	100	79.4		
1989	39.7	81.7	50.4	57.9	15.6	16.6	92.5	113.4	100	84		
1990	15.6	38.9	47.2	57.6	17.5	16.7	97.7	117.5	96.1	83.1		
1991	12.6	42.7	44.8	56	21	17.2	98.4	115.5	95.9	84.8		
1992	15.4	67.3	48	58.2	28.1	17.9	99.1	114.6	95.5	83.1		
1993	18.3	96.3	52.8	65.3	31.7	18.1	94.9	112.5	98.2	81.4		
1994	20.3	52.9	52.1	68.6	38.7	15.9	89.2	111.9	98	77.7		
1995	20	35	54.4	70.8	29.3	18.5	88.1	118.3	107.1	77.1		
1996	20.2	30.4	59.2	72.2	18.8	22.8	84.7	123.4	115	78.2		
1997	21.9	30.8	61.5	75	20.4	26.3	83.6	124.2	125.8	84.2		
1998	24.2	34.6	61.6	81.9	19.7	23.4	..	124	137.9	92.5		
Kaynak: Dünya Bankası										Gri kutular istikrar program başlangıcı; kırmızı kutular devaluasyon yılıdır.		

Tablo 18a- Türkiye’de Kredi Gelişmeleri

	Yurtiçi kredi hacmi (TL milyar)	özel sektöre açılan kredi hacmi (TL mia)	TL/USD	Yurtiçi kredi hacmi (US\$ mia)	özel sektöre kredi (US\$mia)	Yurtiçi kredi hacminde bir önceki yıla göre US\$ değişim US\$ milyar	özel sektöre kredi hacminde bir önceki yıla göre US\$ değişim US\$ milyar
1986	20,417	10,039	756	27.0	13.3		
1987	30,357	15,379	1,018	29.8	15.1	2.8	1.8
1988	46,189	22,395	1,813	25.5	12.4	-4.3	-2.7
1989	68,172	37,817	2,311	29.5	16.4	4.0	4.0
1990	101,911	65,540	2,927	34.8	22.4	5.3	6.0
1991	174,479	108,186	5,075	34.4	21.3	-0.4	-1.1
1992	306,573	196,164	8,556	35.8	22.9	1.5	1.6
1993	555,121	359,178	14,458	38.4	24.8	2.6	1.9
1994	1,141,012	616,658	38,418	29.7	16.1	-8.7	-8.8
1995	2,232,782	1,434,983	61,054	36.6	23.5	6.9	7.5
1996	5,080,208	3,372,212	107,505	47.3	31.4	10.7	7.9
1997	9,821,134	7,583,996	204,750	48.0	37.0	0.7	5.7
1998	18,910,973	12,066,233	312,720	60.5	38.6	12.5	1.5
1999	35,017,857	17,389,421	540,098	64.8	32.2	4.4	-6.4

Kaynak: TCMB

Tablo 18b- 2000-2002 Özel kredi hacminde tahmini değişim

	özel sektöre kredi (TL mia)	% değişim	özel sektöre kredi (US\$ mia)
1986	10,039		13.3
1987	15,379	53.2%	15.1
1988	22,395	45.6%	12.4
1989	37,817	68.9%	16.4
1990	65,540	73.3%	22.4
1991	108,186	65.1%	21.3
1992	196,164	81.3%	22.9
1993	359,178	83.1%	24.8
1994	616,658	71.7%	16.1
1995	1,434,983	132.7%	23.5
1996	3,372,212	135.0%	31.4
1997	7,583,996	124.9%	37.0
1998	12,066,233	59.1%	38.6
1999	17,389,421	44.1%	32.2
2000	23,997,401	38.0%	36.8
2001	30,932,650	28.9%	43.1
2002	37,737,833	22.0%	50.1

Kaynak: IMF

(kredi hacminde % artış tahminleri IMF'nindir; tablo 17'deki tahmini kur kullanılmıştır)

Tablo 19- Tüketici Fiyatı (% değişim)										
	Arjantin	Brezilya	Şili	İsrail	Meksika	Türkiye	Fransa	İspanya	İngiltere	ABD
1960	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1961	13	..	8	7	2	1	2	2	4	1
1962	28	..	14	9	1	3	5	6	4	1
1963	24	..	44	7	1	3	5	9	2	1
1964	22	..	46	5	2	2	3	7	3	1
1965	29	..	29	8	4	6	3	12	5	2
1966	32	..	23	8	4	4	3	8	4	3
1967	29	..	19	2	3	7	3	6	2	3
1968	16	..	26	2	2	0	5	5	5	4
1969	8	..	30	2	3	8	6	2	5	5
1970	14	..	32	6	5	7	6	6	6	6
1971	35	..	20	12	5	16	5	8	9	4
1972	58	..	75	13	5	12	6	8	7	3
1973	61	..	362	20	12	15	7	11	9	6
1974	23	..	505	40	24	16	14	15	16	11
1975	183	..	375	39	15	19	12	18	24	9
1976	444	..	212	31	16	17	10	18	17	6
1977	176	..	92	35	29	27	9	25	16	6
1978	176	..	40	51	17	45	9	20	8	8
1979	160	..	33	78	18	59	11	16	13	11
1980	101	..	35	131	26	110	14	16	18	14
1981	104	102	20	117	28	37	13	15	12	10
1982	165	101	10	120	59	31	12	14	9	6
1983	344	135	27	146	102	31	9	12	5	3
1984	627	192	20	374	66	48	8	11	5	4
1985	672	226	29	305	58	45	6	9	6	4
1986	90	147	21	48	86	35	3	9	3	2
1987	131	228	20	20	132	39	3	5	4	4
1988	343	629	15	16	114	74	3	5	5	4
1989	3,080	1,431	17	20	20	63	3	7	8	5
1990	2,314	2,948	26	17	27	60	3	7	9	5
1991	172	433	22	19	23	66	3	6	6	4
1992	25	952	15	12	16	70	2	6	4	3
1993	11	1,928	13	11	10	66	2	5	2	3
1994	4	2,076	11	12	7	106	2	5	2	3
1995	3	66	8	10	35	88	2	5	3	3
1996	0	16	7	11	34	80	2	4	2	3
1997	1	7	6	9	21	86	1	2	3	2
1998	1	3	5	5	16	85	1	2	3	2

Kaynak: Dünya Bankası

Gri kutular istikrar program başlangıç yılıdır.

Kaynakça

- Bruno, M. & Piterman, S., Israel's stabilisation: a two year review, in Inflation, ed. Dornbusch, R.
- Calvo, G. & Vegh, C., Inflation stabilization and BOP crises in developing countries, in Handbook of Macroeconomics, ed. Taylor, J. & Woodford, M., 1997.
- CBRT, Letter of Intent to the IMF, Dec. 1999.
- CBRT, Inflation Report 2000.
- Çilli, H. & Kaplan, C., Analyzing the impact of disinflation on the banking system: a conceptual note, in Macroeconomic analysis of Turkey: essays on current issues, ed. Üçer, E.M., CBRT, 1998.
- Demirgüç-Kunt, A. & Detragiache, E., The determinants of banking crises: evidence from developing and developed countries, IMF working paper, 1997.
- Eichengreen, B & Rose, A., Staying afloat when the wind shifts: external factors and emerging market banking crises, NBER working paper # 6370, 1998.
- Eichengreen, B. & Hausmann R., Exchange rates and financial fragility, NBER working paper #7418, 1999.
- Eichengreen, B. & Mody A., Lending booms, reserves and the sustainability of short term debt: inferences from the pricing of syndicated bank loans, NBER working paper #7113, 1999.
- Frydl, E., The length and cost of banking crises, IMF working paper, 1999.
- Garcia-Herrero, A., Banking crises in latin america in the 1990s: lessons from Argentina, Paraguay, and venezuela, IMF working paper, 1997.
- Hardy, D. & Pazarbaşıoğlu, C., Leading indicators of banking crises: Was Asia different?, IMF working paper, 1998.
- Kaminsky, G., Currency and banking crises: the early warnings of distress, IMF working paper, 1999.
- Kıpıcı, A. & Yılmaz, D., Crawling peg: uygulama sorunları ve olası çözüm yöntemleri, TCMB Tartışma tebliği #9409, Ekim 1994.
- Krueger, A., Nominal anchor exchange rate policies as a domestic distortion, NBER working paper #5968, 1997.
- Maia, G., Restructuring the banking system—the case of Brazil, in Bank restructuring in practice, BIS policy papers #6, August 1999.
- Mishkin, F., International Experiences with different monetary policy regimes, NBER working paper# 6965, 1999.
- Mishkin, F., Lessons from the asian crisis, NBER working paper# 7102, 1999.
- Obstfeld, M. & Rogoff, K., The mirage of fixed exchange rates, Journal of Economic Perspectives, V.9, #4: 73-96, Fall 1995.
- Sachs, J., Tornell, A. & Velasco, A., Financial crises in emerging markets: the lessons from 1995, NBER working paper #5576, 1996.
- Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımız 1999.